

ARCHITECTURA NATURALIS

'Alles van waarde is weerloos' uit het gedicht *'De zeer oude zingt'* uit 1974.

Lucebert (Amsterdam, 1924 - Alkmaar, 1994)

het moment van de energetische omslag

Ons kleine kikkerlandje mag van geluk spreken dat er Groenland en Antarctica bestaan en daar de polen op of in de buurt liggen. Lagen ze een paar duizend kilometer noordelijker dan zou de zeespiegel van de oceanen zo'n 60 meter hoger liggen omdat al het ijs in zee lag en niet daar ter plekke 3 kilometer opgehoogd! Dan was er nooit zoiets geweest als een landje met een calvinistische cultuur die voor de wereld als geheel en het ontstaan van het Modernisme en de Verlichting van eminent belang zou zijn geweest samen met dat andere koude gemzenlandje Zwitserland. En natuurlijk ook met Engeland waar de Reformatie van het hemeltergende katholicisme ontstond onder invloed van onze Erasmus en Thomas-a-Kempis en hun Thomas More!

Zoiets als de Postmoderne Conditie waarvan volgens de Franse cultuur-marxistische denker Lyotard sinds 1979 sprake zou zijn, heeft echter nog nooit geheerst. Dat gebeurt pas op het moment waarop de Moderniteit, oftewel de rijke Noord-Europese liberale Beschaving langzamerhand of ineens ineens stort. Er was alleen maar eind zestiger jaren een plotseling opduikend besef dat Moeder Aarde wel eens een keer genoeg van de Mensheid zou kunnen gaan krijgen en haar ten gronde ging richten. Inmiddels begint het erop te lijken dat zoiets al gaande is of die richting onherroepelijk op gaat. De meest alarmerende kwestie op dit moment betreft niet het in korte tijd dramatisch afkalven van de randen van de ijsplateau's van Antarctica of het smelten van het ijs op Groenland. Maar wel het drastisch verminderen van al onze geliefde vliesvleugelige en gevederde vrienden, de bezige bijtjes de vlinders en de vrolijke vogels.

Maar op niet al te lange termijn is natuurlijk het in een accelererend tempo afsmelten van Groenland wel degelijk iets wat steeds onheilspellender vormen zal aannemen. Groenland warmt op van onderen door de aardmantel die nu eenmaal niet onder nul is. De smelt daardoor van onderen wordt nu nog door aangroei van het ijs van boven gecompenseerd. Maar het klimaat is - naast flink aan het opwarmen - vooral ook drastisch aan het verschralen. Er vormt zich aldaar veel te weinig sneeuw en daardoor nieuw ijs. Dan gaat de smelt volgens de natuurwetten exponentieel toenemen. In een flink versnellend tempo, naarmate de ijskap lager wordt. Ik heb het in de Alpen bij veel gletsjers op het zuiden en westen over vergelijkbare hoogtes zien gebeuren in een luttele dertig jaar. En daar was de

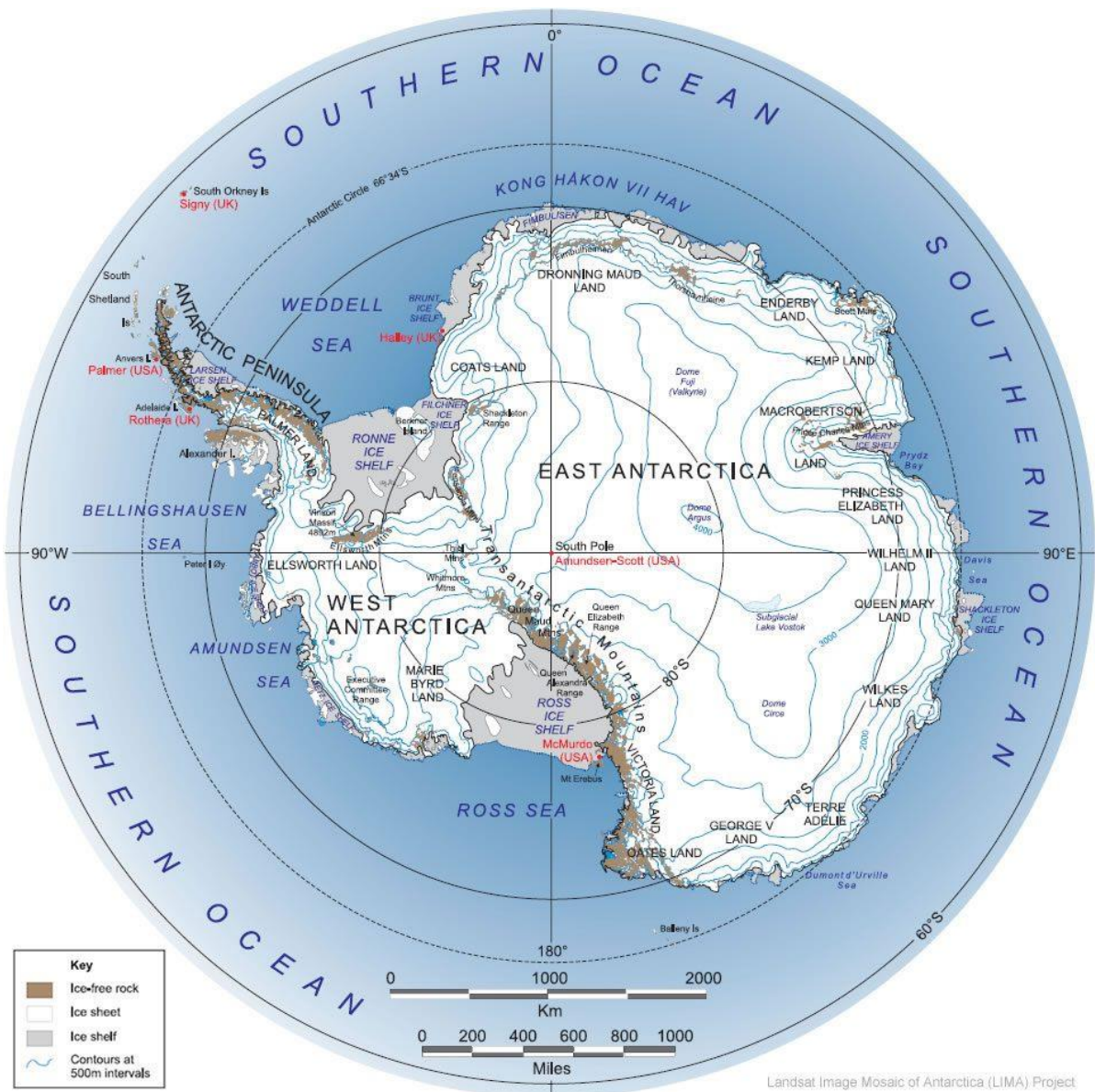
ondergrond wel bevroren. Dan kan wel degelijk binnen 50 jaar het meeste ijs op Groenland weg zijn. En dus de waterspiegel zo'n 6 meter zijn gestegen. Het is dus zaak daarop vroegtijdig te anticiperen en niet langer de kop in het zand te steken.

Dat doen onze nationale en supranationale overheden voorlopig helaas nog volop. Doch als de jaren zich aandienen van het in ras tempo aanzwellen van de zeewaterspiegel ook door wateruitzetting - van enkele centimeters per jaar na al gauw 10 tot veel en veel meer - dan zal het besef alom doordringen: beeldschoon Amsterdam en het prachtige boerenland zullen binnenkort onder water verdwijnen. Een tweede rigoureuze en gigantische editie van de Deltawerken kunnen bieden bij het Nauw van Calais en tussen Schotland en Noorwegen zal geen soelaas meer bieden voor de volgende vloedgolf veroorzaakt door afkalvend Antarctica. Alles waar we ons in 2022 nog zo druk om maakten zal futiel blijken. En (geo)politiek zal alles omslaan: Rusland zal Europa uit de watersnood helpen. GroenLinks zal samen met het Forum een neo-fascistoïde elite blijken te zijn. En de BBB een nieuwe PvdA die de werklustige boeren aanzet om Nederland te doen volksverhuizen in plaats van te omvolken. D66 fuseert met Denk en beheert de belangen van de drugs- en witwasmaffia. Sylvana Simons wordt samen met Kaag haar duo-partijleider. En de Dierenpartij wordt een mensenredderspartij. Nou ja, ik vlieg in mijn cynische bui nu natuurlijk volledig uit de bocht.

Wat ik wil suggereren is dat er geen geopolitiek erdoor te drukken oplossingen zullen zijn. We zullen ons land moeten opgeven en weer voor de bevolking ter plaatse elders een heenkomen moeten bepleiten. Dan zijn we echt van het hoger gelegen Europa afhankelijk! Dat is het enig mogelijk houdbare perspectief. Maar de tijd zal het leren.

Maar de migranten van weleer zullen het beslist bezuren ooit naar dit kikkerlandje te zijn getrokken. Want zo iets als het hogerop plaatsen van Karnak vooraf aan de bouw van de Aswan-dam zal een dwaze, onmogelijke illusie blijken. Shell- en Gazpromcity, oftewel Amsterdam en Sint-Petersburg - zitten in hetzelfde zinkende schuitje als Venetië en Bangladesh. En Rutte wordt de evenknie van Poetin: een Stalinistische faalhaas. De mooie plannen voor een vernieuwde Nederland van Adriaan Geuze kunnen na verloop van enige tijd en waarschijnlijk al vrij snel in de shredder!

De Mensheid heeft na de laatste Grote IJstijd van de Natuur de mogelijkheid gekregen om te voorkomen dat die ijstijd terugkomt. Zo'n ijstijd kan alle leven op Aarde onmogelijk maken als de gemiddelde temperatuur overal onder nul zou gaan duiken. Dan zou alle oppervlaktewater bevriezen en het ijs het leven binnen korte tijd verwurgen. In de geschiedenis van de Aarde heeft zich dit al een paar keer eerder voorgedaan, toen zelfs de evenaar met ijs was bedekt geraakt! Die laatste ijstijd heeft zo'n dertig miljoen jaar geduurd. En is misschien nog maar net voorbij.

De tijd die de Mensheid is gegeven om de Aarde te gaan overwoekeren door zich snel te vermenigvuldigen en in korte tijd alle in allerlei vormen opgeborgen koolstof op te stoken, duurt nu zo'n tienduizend jaar. Over vijftig jaar zal dat zijn beslag hebben gekregen, want dan is alle olie en gas en kolen nagenoeg opgesoupeerd. En nu dan lijkt daardoor de Grote Watertijd waarin alle ijs snel in water wordt omgezet - de 'Age of Aquarius' die door de New-Agers nog werd aangekondigd als de Tijd van de doorbraak van de Werkelijke

Beschaving - aangebroken. Het laaggelegen aardoppervlak waar het merendeel van de Mensheid nu huist wordt dan door de oceanen verzwolgen. De mogelijkheid van voortbestaan wordt dan weer flink ingeperkt. Om dan misschien wel de ijstijd weer terug te laten keren. Letterlijk of misschien meer nog figuurlijk.

Cultuur berust vaak op figuurlijke misverstanden en nooit op onverzoenbare klassentegenstellingen, zoals de cultuurmarxisten ons steeds weer nadrukkelijk willen doen geloven! Zo overheerst er tegenwoordig weer zo'n misverstand als zou de opwarming het gevolg zijn van de overmatige CO₂-uitstoot die de uitgestraalde warmte vasthoudt. Dat de Aarde opwarmt valt niet te ontkennen en ook niet de gevolgen daarvan. De snel wegs meltende gletsjers over de hele Aarde spreken boekdelen. Maar met dat broeikaseffect is het heel anders gesteld dan zoals het steeds in de media wordt voorgesteld.

Een dichte vervuilde CO₂-deken zal plaatselijke overdag misschien wel eerder zorgen voor een afkoeling van het aardoppervlak omdat de energie van de zon dat oppervlak minder bereikt. Vooral in de nacht zal de deken natuurlijk wel de uitstraling beperken en zo voor een hogere temperatuur van het aardoppervlak zorgen. Maar het gaat om het uitgespreide effect in banden om de Aarde. Dit vormt het broeikaseffect; 's nachts naar verhouding dus meer dan overdag.

- Warmte wordt aan het oppervlak onttrokken door verdamping, convectorie en Infrarode straling van het aardoppervlak naar het heelal (uitstraling volgens de [Wet van Stefan-Boltzmann](#)).

Door verdamping en convectorie wordt warmte op verschillende manieren getransporteerd. Door verdamping koelt het aard- of zeeoppervlak af waarna de warme en vochtige lucht opstijgt en wolken vormt. Bij deze wolkvorming komt de aan het aardoppervlak opgenomen warmte tijdens het condensatieproces weer vrij zodat er per saldo warmte van het aardoppervlak naar hogere luchtlagen getransporteerd is. Dit warmte- en watertransport levert een belangrijke bijdrage aan de temperatuurstijging op hogere breedtegraden.

Andere warmtebronnen, zoals het verbranden van fossiele brandstoffen, zijn - afgezien van de gerelateerde emissies van broeikasgassen - ten opzichte van in- en uitstraling verwaarloosbaar.

De bijdrage van het zonlicht en de afname van de warmte door de uitstraling zijn op een ingewikkelde manier afhankelijk van een aantal omstandigheden:

- IJs en sneeuw verminderen de hoeveelheid geabsorbeerde zonnestraling en verminderen bovendien de uitstraling;
- Wolken kaatsen zonlicht terug maar hinderen aan de andere kant de uitstraling;
- Broeikasgassen absorberen straling uit beide richtingen, met per saldo een vermindering van de uitstraling;
- Fijn stof in de lucht weerkaatst vooral zichtbaar licht en vermindert dus per saldo de opwarming door de zon, bovendien vergemakkelijkt het de vorming van wolken;
- Sommige stoffen (zoals roet) maken wolken minder reflecterend, andere stoffen (zoals [zwaveldioxide](#)) juist méér. Ook beïnvloedt roet de hoeveelheid reflectie van ijs.

Er stelt zich een evenwicht in doordat de uitstraling van infrarood toeneemt bij stijgende temperatuur. De inkomende straling van de zon is van een kortere golflengte (veelal zichtbaar licht), dan de uitstraling (veelal

infrarode straling). Broeikasgassen absorberen vooral infrarode straling en kaatsen het terug naar het aardoppervlak, maar absorberen minder van de inkomende straling van de zon. Dit verhoogt de evenwichtstemperatuur op de Aarde, en wordt het broeikaseffect genoemd.

Voorbeelden van broeikasgassen zijn waterdamp (veroorzaakt 36-70% van het broeikaseffect, wolken niet meegeteld), kooldioxide (CO₂, veroorzaakt 9-26%), methaan (CH₄, veroorzaakt 4-9%) en ozon (O₃, veroorzaakt 3-7%).

Bron: Wikipedia

Met name de woestijnen en de polen stralen uit, maar daarboven bevindt de deken zich niet zozeer. Vanuit de ruimte is met infraroodfoto's heel goed waar te nemen welk een immense energie de menselijke samenlevingen zelf uitstralen. Dat jaagt in hoge mate de temperatuur van de bodem en de atmosfeer ter plaatse op via straling als een straalkachel in de directe omgeving en dan vooral overdag! Sinds de industriële revolutie zou de onderste laag van de troposfeer ongeveer een graad warmer zijn geworden, wat enige invloed op het klimaat dat in de onderste luchtlagen heerst zou kunnen hebben. Maar welke is nog volkomen onduidelijk; er zijn statistisch alleen maar indicaties van bepaalde trends, zoals een toename van tropische orkanen van extreme weerspieken en vooral al wereldwijd langdurige droogte. Waterdamp heeft verreweg het belangrijkste broeikaseffect en als het droger wordt dan zou dat een flinke reductie van de opwarming betekenen. Maar zelfs de mate van broeikaseffect is hoogst omstreden. Zoals emeritus-hoogleraar Salomon Kroonenberg het stelt in een YouTube video uit 2015; zo is het maar net.

Zie: <https://youtu.be/2Tst9-Be4nY>

Er is nog geen echt afdoend bewijs van een wereldwijde klimaatverandering, noch van een desastreus broeikaseffect, noch van enige maatgevende invloed van de mens op dat klimaat. Dit heeft te maken met de complexiteit van alle verschijnselen die het klimaat bepalen. Dat is niet in rekenmodellen te vangen of te simuleren. Zo kan hier ter plekke de temperatuur wel met vijf graden zijn gestegen, maar zegt dat niets over het afkalven van poolijs en de gletsjers, die de zeespiegelstijging veroorzaken. Want dat is alleen ter plekke te beoordelen, waarbij het smelten van ijs beperkt wordt door de enorme energie die het vergt om ijs in water om te zetten. Droogte is een veel belangrijker factor, want het ijs groeit steeds minder aan en schuift de zee of het dal in, naar gelang de hoeveelheid neerslag in de vorm van sneeuw boven de polen en de gletsjers! Alles duidt er wel beslist op dat het klimaat overal droger wordt. Dus minder waterstof in de lucht, dus minder broeikaseffect ondanks de toename van CO₂! De atmosfeerwetenschapper Richard Lindzen wijst daar al decennia op en veronderstelt een Iris-effect: het bovenmatig uitstralingseffect door het ontbreken van cirrus-bewolking: met gevolg het flink opwarmen overdag van de oceanen en het aangroeien van de Sahel. Dit doet het broeikaseffect misschien behoorlijk teniet maar verklaart de ijsverdunding rond de Noordpool. Weer een andere theorie veronderstelt dat de Warme Atlantische Golfstroom hierdoor wel eens behoorlijk kan afzwakken of zelfs tot stilstand kan komen. Het gevolg zou dan een afkoeling van

de Noordpool zijn. Maar ook een vrij constante westelijke stroming in de winter die natte en warme winters met zich meebrengt, tegenover droge en hete zomers in heel Europa en Noord-Afrika. Dat stelt een studie uit 2015 van Britse klimatologen in het vakblad *Climate Dynamics*. De laatste jaren zien we dit verschijnsel zeer nadrukkelijk optreden. Maar of dit de theorie staft blijft de vraag. Nu gaat die golfstroom nog onder de Noordpool door en doet de ijsdikte snel slinken. Ook is er sprake van een vertragingseffect waardoor de gevolgen pas over vele decennia goed merkbaar zijn en er alleen is te veronderstellen wat er zou kunnen gebeuren. Uitstellen van maatregelen heeft ook geen zin; het is immers veel beter een mogelijke catastrofe voor te zijn. Maar de vraag is welke! De temperatuur moet onmiddellijk weer omlaag om het na-ijl effect te voorkomen dat het ontdooien doet accelereren. IJskappen groeien bovenop aan mits er voldoende sneeuw valt. Daar blijft het koud zat. Maar ze smelten van onderen en aan de zijanten permanent weg. Van onderen door de aardwarmte. En aan de zijanten door de klimaatverandering die dat doet aanzwengelen, steeds meer en meer! Dat na-ijl effect wordt ook door die merkwaardige eigenschap van ijs veroorzaakt dat vergt dat voor de omzetting in water 320 keer extra energie nodig is. Dat zou ons kunnen helpen het smelten in te perken. Of danig uit te stellen. Maar omgekeerd geldt dit ook voor nieuwe ijsvorming, wat betekent dat de ijskappen niet snel weer zullen aangroeien. Misschien voorlopig wel nooit! Als het smelten nog zeker duizend jaar zou duren is de kans ook beslist aanwezig op een eerdere enorme omslag. Bijvoorbeeld door ineens of geleidelijk een sterke toename van bewolking en sneeuw, juist door de toename van het broeikaseffect. Ook de bevolkingstoename zou al veel eerder enorm kunnen omslaan en dan zijn alle genomen maatregelen voor niets geweest. Maar gaat alle smelt snel en steeds sneller zoals nu schijnt, dan kunnen we het schudden! Al deze veronderstellingen zijn niet in modellen te vangen zo stelt Lindzen, al zweert hij bij een wetenschappelijke benadering. Zo vindt hij het idioot om het broeikaseffect door CO₂ te ontkennen en heeft hij meegewerkt aan de rapportages van de VN-commissie IPCC. Maar hij constateert een gevaarlijke gijzeling van de wetenschap door de belangenverstrengelde beleidsmakers en bevooroordeelde media. Zolang niets onomstotelijk vaststaat is alle scepsis geboden! Wie weet zit Lindzen veel dichterbij de waarheid, terwijl de rest die een mening uitspreekt elkaar napraat om niet uit de toon te vallen! Zeker is dat als de komende jaren blijkt dat de zeespiegel met rasse schreden stijgt en het afkalven van de ijskappen absoluut is bewezen - wat de oorzaak ook moge zijn en wat er ook maar tegen te doen is - er razendsnel stappen moeten worden ondernomen!

Een toename van waterdamp in de atmosfeer is het meest desastreus. En er wordt me wat waterdamp uitgestoten en dit is weer in tegenspraak met het bovenstaande! Door die damp bereikt de warmte van de zon het aardoppervlak zeker wat minder als het een wolkendek betreft, wat enige verkoeling extra kan betekenen. Een wolkendek is een verdichting van die damp. Maar de damp voorkomt ook in hevige

mate de uitstraling; het meest bij een sneeuwlaag. De kleur van het aardoppervlak alleen al is ook van groot belang!

Moeten we ons dan niet vooral op de beperking van de industriële uitstoting van waterdamp richten in plaats van de CO₂-uitstoot?

De afkoelende invloed van een stofdeken is in de afgelopen tweehonderd jaar bewezen met de enorme vulkaanuitbarsting van de Krakatau en de nog veel grotere van de Tambora, 75 jaar eerder. Een aantal jaren daarna daalde wereldwijd de jaartemperatuur met wel 2 graden! Dus dan maar meer stof in plaats van waterdamp en CO₂? De wet van het behoud van energie zorgt ervoor dat de hogere lagen van de troposfeer of de onderste van de stratosfeer opwarmen maar de onderste laag van de troposfeer navenant afkoelt! Dat zou ook het smelten van de gletsjers kunnen verklaren, want die liggen op grotere hoogte. Maar misschien warmen de dalen onevenredig veel op vanwege de industrie ter plaatse. Geblokkeerde uitstraling en toetreding van zonlicht, hoe transparant de atmosfeer ook is, werken elkaar tegen. De verhouding tussenbeide is nog nooit duidelijk vastgesteld en de hectiek rond het broeikaseffect is dus een vorm van opgeklopte hysterie die de werkelijkheid verhuult dat het eenvoudig een kwestie is van te veel menselijke activiteit. Natuurlijk wordt de lucht om de industriecentra ook nog eens steeds giftiger. Het overstappen op eeuwig voorradige schone natuurlijke energiebronnen als zonne-energie en wind- en waterkracht zou dan de oplossing vormen. Maar hiermee wordt ons ook een drogbeeld voorgehouden. De opwarming wordt hoe dan ook naar alle waarschijnlijkheid veroorzaakt door het overmatige energieverbruik van de steeds maar exponentieel toenemende Mensheid. Dus door al die snel oplopende menselijke activiteiten op het aardoppervlak en met vliegtuigen in de troposfeer. En die opwarming is plaatselijk zo hevig dat er wel eens een overmaat aan wolkenvorming zou kunnen volgen. Dat zou de toetreding van de zonlicht drastisch kunnen doen beperken en daarmee het groen en alle leven kunnen doen verpieteren. Dit geldt allemaal met name voor West-Europa waar sprake is van een warmtegolf vanaf de uitgedroogde Sahara, die uitwaaiert over Scandinavië naar Rusland.

Ook de zogenaamde eeuwige en schone bronnen zoals windmolens en zonnepanelen en waterkrachtcentrales werken daar nietsontziend aan mee in de onderste luchtlaag. De productie hiervan kost veel energie en vervuiling, ook van de leefomgeving - die zo geheiligde natuur! Alleen zuiniger omgaan met de energiebronnen helpt effectief, maar dit zit er voorlopig niet in over het grote geheel van het aardoppervlak. De hoeveelheid menselijke wezens zou dus razendsnel moeten worden teruggedrongen. Dus is gewoon te verordonneren dat 1 nakomeling per persoon voldoende is en meer een misdaad. Omdat de menselijke voortplantingsdrift niet valt te beteugelen al hebben de boeddhisten het geprobeerd, zal het er om gaan massale onvruchtbaarheid te laten ontstaan. Hoe? Dat is de vraag waaraan nu iedereen nog voorbijgaat. Het laten steriliseren van elke individu die al een nieuw mens op de aardbodem heeft geplant zou heel erg aan te bevelen zijn. Maar doorvoeren daarvan vergt weer een rigide

totalitair bewind en dat willen alleen die milieus die nou net zo aan de onbelemmerde en veelvuldige voortplanting wensen vast te houden! En mannen steriliseren heeft geen zin, want vrouwen vinden altijd wel die ene die nog vruchtbaar is. En de voortplantingsdrift van vrouwen is veel te dwingend om hen tot afzien aan te zetten. Toch is het gelukt via voorbehoedsmiddelen in het Westen de exponentiele groei een halt toe te roepen. Daar breidt de bevolking alleen nog maar uit door de toevloed vanuit de voormalige koloniën of de goedkope arbeidslanden die globaal niets in de melk te brokkelen hebben.

Nu zet de wereldpolitiek dan maar in vertwijfeling in op het keren van de CO₂-donderwolken, hoewel men weet dat het bitter weinig uithaalt als het slechts in een paar landen gebeurt. Een voorttrekkersrol van Nederland is dan een gotspe van jewelste. In Nederland is de paniek het grootst omdat het land onder de zeespiegel ligt. Veel zou helpen door ook af te zien van het nuttigen van vlees en zuivel om zo de agrarische wildgroei te stoppen. Maar zoiets wordt in al die milieuconferenties nog steeds niet meegenomen in de besluiten en aanbevelingen. Het doel is echter waarschijnlijk meer politiek ingegeven, om zo tot een zeer snelle transitie te komen naar het brandstofverbruik van louter duurzame energie; als het dan maar moet eventueel met kernenergie die mogelijk is om te zetten naar de inzet van Thorium- en Kernfusiecentrales; voorlopig nog slechts illusies. Men loopt voorop met grootschalige aanleg van windmolenparken, waarvan multinationals profiteren. In plaats daarvan ware het beter geweest de ontwikkeling van kleinschalige en veel efficiëntere windturbines te bevorderen die zo aan de gebouwen zijn te koppelen. In Californië heb ik daarvan hele overtuigende voorbeelden gezien. En wie weet is het moment waarop het lukt uit zout-zeewater door menging met zoetwater elektriciteit op te wekken, ook wel veel dichterbij. De brandstofcel is ook nog in een experimenteel stadium. Die zou op zoutwater gebaseerd, volledig veilig opgeslagen stroom kunnen gaan leveren.

Maar misschien zal de misschien wel zelfbewuste Planeet Aarde dat zelf wel veel eerder gaan reguleren! En de Aarde zal voor zichzelf kiezen en niet voor die verdoemde en te verstoten Mensheid!

Precies zoiets werd al in een simulatiespel 'Dark Winter' door het John Hopkins Instituut voor de Virologie, in juni 2001 - voorafgaand aan de terroristische aanslagen van 9/11 - aan de verbijsterde wereld voorgeschoteld. Na WOI had de Natuur een slagveld aangericht via een uit de hand gelopen griepepidemie: de pandemie van de Spaanse Griep. Na WOII dreigde opnieuw iets vergelijkbaars te gebeuren als een decimering van de wereldbevolking die nog de oorlog had overleefd. Maar de na de Spaanse Griep opgerichte Wereld Gezondheids Organisatie WHO wist dat ternauwernood te voorkomen. Er dreigde een nieuwe pandemie. Nu met een uitbraak van het pokkenvirus. In allerijl werd een vaccin ontwikkeld, wat men wereldwijd wist te verspreiden in de Kinder-Gezondheidszorg van alle landen ter wereld. Binnen twintig jaar was het pokkenvirus zelfs helemaal uitgeroeid. Het bestond alleen nog in laboratoria in beheer

van de wereldmachten. En er werd mee gespeeld door het te bestuderen om te ontdekken dat het genetisch gemanipuleerd kon worden, zodat de vaccins onwerkbaar zouden worden. Zo ontstond de dreiging van de 'Biologische Oorlogsvoering' tussen Oost en West. Maar ook de dreiging dat het recombinante virus in handen zou vallen van IS of een enkele terrorist. Die zou het dan kunnen gaan inzetten in een nieuw soort terreur die ongrijpbaar wild om zich heen kon grijpen. Dit besef was de aanleiding voor het ontwikkelen van het simulatiespel *Dark Winter* dat op een selecte plek - Andrews Air-Force Basis bij New York - in scène werd gezet. Twee weken duurde het spel en toen stopte men, bevangen door de onvoorziene lugubere uitkomsten! Een enkele terrorist die zich opofferde door zich ziek te laten maken en al ziek zijnde door een metropool te bewegen zou de wereld naar de afgrond kunnen brengen. Een afgrond van massahysterie en economische teloorgang; veel ernstiger dan de gevolgen van het ontstaan van een pandemische uitbraak van pokken! Die bevindingen werden ogenblikkelijk wereldkundig gemaakt en verspreid via internet. Het begon al ogenblikkelijk na 9/11 met een uitbraak op kleine schaal van het dodelijke maar niet zo besmettelijke Antrax (Miltvuur), nota bene vanuit het John Hopkins Instituut op criminele wijze verspreid door een medewerker. Twee jaar later dook in China het Sars-virus op dat daar nog was te bedwingen en af te zonderen in een laboratorium in Wuhan in Midden-China. Een Corona-virusvariant dat veel gemener uitpakt dan pokken omdat het voornamelijk verzwakte ouderen treft die misschien al wel beter hadden kunnen zijn opgeruimd. Dat stelt zware morele vraagstukken aan de orde die het huidige in luxe badende deel van de Westerse wereld niet behappen kan! In 2019 brak er eerst een handelsoorlog uit tussen de VS en China en de rest is inmiddels geschiedenis. En wie weet zullen weinigen het kunnen navertellen!¹ Maar een nog veel grotere dreiging zal door de klimaatverandering kunnen worden uitgemaakt. Als het leven wordt verstikt. Dat kan gaan gebeuren in al te hete tropische gebieden waar de vochtigheid oploopt tot 100% en mensen massaal plotseling sterven aan verschijnselen van fatale longontsteking.

¹ Vgl.: Hayes, Terry *I am Pilgrim*; Bantam PUBLISHERS. London, 2013. Dit is een thriller van de scenarioschrijver van MadMax2 die de openbare testresultaten van *Dark Winter* omzette in een verhaal dat de uitkomsten navrant schetst. En maar net op het nippertje een redding van de Wereld in het vooruitzicht stelt. Juist die uitkomst is in het verhaal zeer onwaarschijnlijk te noemen

Vanuit de ruimte ziet de aarde er nogal donker uit en valt nauwelijks op. Dat komt omdat het overgrote deel van het aardoppervlak nauwelijks licht van de zon terugkaatst. Dat doen natuurlijk wel de wolkenluchten en de ijsvlaktes, maar die zijn als totaal nog maar gering van oppervlak. De oceanen nemen bijna alle energie van de zon in zich op. Er is daar nauwelijks sprake van een broeikaseffect, hoewel een donker lichaam wel elektromagnetische straling de ruimte inzendt, waarvan de warmte wel door de broeikasgassen weer wordt vastgehouden. Maar wel is sprake van een fikse opwarming van het zeeoppervlak vanaf de randen van de continenten omdat de Mensheid voornamelijk huist langs die randen en daar haar straalkeuzes heeft staan. En van het oppervlak van de oceanen door het veel langere schijnen van de zon door de optredende droogte, de meest funeste factor. Zoals vooral de hoogovens en alle andere hoogenergetische vervormers en opstokers van de natuurlijke hulpbronnen. Die opwarming van de wereldzeeën zal het poolijs steeds sneller doen wegsmelten en het wel terug stralende witte oppervlak doen verkleinen. Daar is vooralsnog geen sprake van. Elk jaar weer groeit het ijsoppervlak rond de Noordpool om in de zomer weer af te kalven. Nog steeds blijft het totaaloppervlak al jaren ongeveer gelijk. Maar de warmere oceaan stroom onder het ijs door en doet daar het ijs in razend tempo verdunnen. Het wordt niet boven het ijs, maar onder het ijs steeds warmer en dat is vooral daar te merken waar dat warmere oceaanwater in lange golven langs stroomt. Dat komt door de warme golfstroom en door de aarde zelf die uiteindelijk de warmte van de oceanen bepaalt en zelf beslist niet ijzig is. Zowel onder de Noordpool als bij de Marianentrog op 11.000 meter diepte vinden we geen ijzige omstandigheden en is de aardtemperatuur die de oceaan op temperatuur houdt gelijkmatig. We hoeven dus voor een flinke opwarming van het aardoppervlak als geheel niet bang te zijn, maar wel voor hele lokale opstuwingen van warmte die daar het klimaat dramatisch gaan bepalen. Zie de randen van Groenland en Spitsbergen, waar in de zomer en winter de temperatuur inmiddels gemiddeld zo'n 15 graden Celsius hoger ligt dan vijftig jaar geleden. En ook in Noord-Europa is als gevolg daarvan de strenge winter al lang verleden tijd. En dat brengt ook weer een langdurige droogte met zich mee die de Sahara al

decennia doet uitbreiden naar het zuiden. En weer warme winden naar het noorden doet waaien die tot in Zweden en Europees Rusland voelbaar zijn.

De Mensheid heeft de ontwikkeling van het Modernisme volledig te danken aan de voorradigheid van de natuurlijke hulpbronnen, met name aardolie, aardgas en steenkool en metalen waarvan ijzer de belangrijkste is. Dat zijn als het ware levensmiddelen die zomaar voor het oprapen lagen. Maar deze bronnen zijn in razend tempo aan het opdrogen en dat legt de Mensheid binnenkort op apegapen. Dat maakt een energietransitie van levensbelang. Het overstappen op via pijpleidingen te distribueren waterstof die met elektrolyse door zonne-energie aan de zee wordt onttrokken is verreweg de beste oplossing. Maar omdat de industrie die noodzakelijk wereldwijd en grootschalig moet zijn, al voor de elektrisch oplaadbare Tesla heeft gekozen lijkt waterstofdistributie helaas een gepasseerd station, ondanks de veelbelovende vinding van de waterstofsludge. Dat betekent een verslingering aan de snel verminderende capaciteit van hoogst giftige lithiumbatterijen. Waterstof blijft simpelweg ook nog letterlijk en figuurlijk te explosief voor distributie en opslag! Daar komt sinds kort wel een tweede veelbelovende vinding bij: het samenpersen van waterstof tot korrels die niet langer explosief zijn en niet gekoeld hoeven te worden en in zakken vervoerd kunnen worden naar energiecentrales. De korrels kunnen meteen in energie worden omgezet.

Dan is er volgend nijpend probleem: de luchtvaart die op kerosine draait. Een jaar heeft de burgerluchtvaart stilgestaan vanwege de Coronapandemie. Dat heeft veel duidelijk gemaakt en misschien wel aangetoond hoe vervuilend die luchtvaart is op allerlei manieren. Het lijkt er zelfs op dat de natuur zich ineens danig herstelt als er niet meer gevlogen wordt. Kerosine is dus op z'n minst zo snel mogelijk te vervangen. Maar dat zal niet kunnen met het ideale waterstof omdat het de vliegtuigen te zwaar en misschien ook wel te gevaarlijk maakt. Want al te grote brandstoftanks die nog super explosief zijn ook! Een duivels dilemma, dus!

Elektrolyse en navenante verbranding zullen weer voor opwarming van het aardoppervlak blijven zorgen, alhoewel op zo'n manier wel veel minder omdat de motoren veel minder hebben te verstoken! Ook dat zal het tij nog niet doen keren. Beter is nog het vooruitzicht van de massaproductie van warmtepompen, wat de warmte doet onttrekken aan de wat opgewarmde buitenlucht of de bovenlaag van de aardmantel. Daar is wel weer elektriciteit voor nodig, maar levert een directe daling van de atmosferische temperatuur. Dat zal ons verlossen van het aardgas! Maar nog niet van verdere opwarming, hooguit van enig terugschroeven. De klimaatdiscussie doet het nu voorkomen dat via reductie van CO₂-uitstoot dat wel het geval zal zijn. En dan dus de zaak is te redden is. Dat is een dooddoener! Die

discussie wil ons doen geloven dat er hoop op een toekomst is. Maar die hoop is alleen voorstelbaar via een andere weg. En wel die van de drastische beperking van alle menselijke activiteiten. En dat, nu, is de mensheid een gruwel omdat het een gereguleerde economische wereldcrisis veronderstelt. Want we willen niet gaan leven als lamaïstisch monniken, ook al zal het wel moeten!

Het klimaat wordt voornamenlijk bepaald door de verspreiding van waterdamp als belangrijkste factor voor het broeikaseffect. Het gaat om het patroon van hoog en lage atmosferische luchtdruk en de mate van verzadiging met waterdamp. Welnu, die verzadiging neemt om een of andere reden drastisch af en de wolken organiseren zich steeds meer in de vorm van enorme ophopingen die stortbuien veroorzaken. Maar de zon schijnt overal veel meer en veel langer en het klimaat verschraalt daardoor, wat flinke vermindering van reguliere regen- en sneeuwval betekent. Dat doet de gletsjers wereldwijd wegsmelten en de ijskappen verdunnen. Want er is te weinig sneeuwaanvoer om het wegstromen van het ijs te compenseren! Maar zoiets zou ook weer zo kunnen omslaan door een plotseling opkomst van overmatige wolkenvorming en ophoping van waterdamp. Nu is er dus juist sprake van een fikse vermindering van het broeikaseffect. Dan zou er ook een flinke verlaging van de temperatuur aan het aardoppervlak het gevolg kunnen zijn omdat de zon veel minder of zelfs helemaal niet meer doorbreekt. Dan zal de natuur verdergaand verpieteren, vooral rond de evenaar!

Onze kinderen voelen dit steeds veelvuldiger allemaal wel aan. Vooral dat voor hen een leven dreigt dat uitloopt op een uitzichtloze melancholische massapsychose. Nu protesteren ze nog blijmoedig en gaan na afloop naar de veelvraatloketten en vervolgens met hun welvarende ouders op vliegvakantie. En ze verdoven zich zo lang mogelijk met de opfokkende multimedia in een virtuele multiculturele showwereld op hun vermaaksapparaten! Hen valt niets te verwijten want aan ons volwassenen zijn de te nemen reuzenstappen voor een beheerste ommezwaai.

Wij babyboomers moeten komen tot een werkelijke bezinning en inkeer die hout snijdt. Een grote Culturele omslag is vereist die naar een verdieping voert van onze Chaos-Magische inzichten om de Natuur te leren beheersen met onze denkkraft die van een sjamanistische orde moet zijn. Elke religieuze dwaasheid zullen we moeten vervangen door een magisch geloof in ons inzicht in hoe de wereld in elkaar steekt en is vorm te geven. De God van de Chaosmagiër wordt voorgesteld door de drie wetten van de thermodynamica: er gaat geen energie verloren, maar alle materie valt uit elkaar door de onomkeerbare entropie die tendeert naar het absolute nulpunt dat nooit zal kunnen worden bereikt. Alles trilt, en niets is in balans, maar hapert na verloop van tijd steeds meer en meer. Zo verlaat elk elektron plots via een kwantumsprong zijn instabiele baan! Ook materie

en antimaterie zijn niet in balans en zijn niet dueel elkaars tegendeel. Wel ontwikkelen ze zich aan elkaar in een steeds hogere en wijdere omloop. Dualisme is een illusie van de geest, een vangen van de wereld in evenwichtige metaforen, die daarop hoopt of erin gelooft om stabiliteit of een redding of overtreffing voorstelbaar te maken. En steeds houdt de geest zich voor de gek en denkt dat er overwinningen en verbeteringen zijn en vooruitgang is tot aan de catastrofe toe. Op technisch vlak heerst dus de technische pendant van de entropie en dat is de wet van Murphy: alles vliegt onherroepelijk een keer volledig uit de bocht. Hoe en wanneer is nog slechts de vraag. Het kan morgen gebeuren, maar ook nog een eeuwigheid duren! Dat heet magische zinsbegoocheling!

Maar de uitkomst is altijd weer verval in steeds meer veelvormigere entiteiten die steeds minder op elkaar betrokken zijn. Dag is niet het tegendeel van de nacht; alleen maar een stuk lichter. En de man is geen tegendeel van de vrouw en elke geaardheid wordt steeds diverser en lost op in het op zichzelf staan en overlijden. Er is uiteindelijk alleen maar behouden energie en volledig gedeeld bewustzijn. En de rest is illusoir! 'In den beginne was het Woord en het Woord was aan zichzelf gelijk en het Woord was God'. En dat woord is dus gewoon het besef van fundamentele Entropie! Dat veroorzaakt elke beweging, ogenschijnlijk in cirkels die uit elkaar vallen maar plaatselijk tot hergroeperingen kunnen leiden die weer tijdelijk zijn. Dat is nu net de Tijd en diens verloop! Dat is door onze creatieve cineasten in films vastgelegd waarin die tijd 'verzegeld' wordt, om met Tarkovsky te spreken. De instabiliteit en entropie doet zich voor als tijdverloop in het nietig Universum dat uitdijt en weer krimpt. Zo keert de Oerknal zich om in de entropische Terugloop.

Age of Aquarius

De grote Watertijd wordt in de mythologie van bijna alle antieke culturen op Aarde aangemerkt met de Zondvloed en mythes zoals van de Ark van Noach. Zoiets kan intreden in het korte tijdsbestek van een paar honderd jaar; voorwaar een flits in het tijdsbestek van het bestaan van de 13,7 miljard jarige Kosmos en de

4,5 miljard jaar oude Aarde. Maar het zou nog sneller kunnen en daar wijzen ineens alle natuurlijke voortekenen op. In 2015 is een stuk van 560 km² afgebroken van de Pine Island gletsjer en padoes in de Amundsen Zee gegleden. 20 Jaar eerder gebeurde dat met een stuk van zo'n 1000 km². Dit heeft het zeepijl over de gehele aarde met een centimeter doen stijgen wat in een paar maand over de oceanen is uitgevloeid. Zo drastisch werkt de wet van Archimedes. Rondom Antarctica zou zo over een lengte van 12000 km wel een strook van 30 kilometer breedte in een beperkt aantal jaren tijd in de Zuidelijke Oceaan kunnen glijden en daarmee het peil van de oceanen met 2,5 meter doen stijgen. Dan is er nog het verhaal van het ontstaan van enorme holtes onder het ijs langs de randen van Antarctica. Zo is er onder de Thwaites-gletsjer in drie jaar tijd een holte ontstaan met een volume van de hele stad Manhattan in hoogte, breedte en lengte! (Hoewel ter plaatse een daling van het waterpeil het gevolg kan zijn door het omhoogkomen van het vaste land door het verminderen van de ijsmassa!) Dan is Leiden direct in last in alle grote metropolen die langs het water van zeeën en oceanen liggen en zouden zo'n 3 miljard mensen geëvacueerd moeten worden naar hoger gelegen binnenlanden! Steden als München en Moskou zouden er nog aan ontkomen, maar onmiddellijk totaal overbevolkt raken. Dit zou zo door kunnen gaan tot alle ijs op Groenland en Antarctica in de oceaan is gegleden, wat het waterpeil wel met 60 meter zou kunnen doen stijgen. Dat zou een volledig nieuw wereldwijd vestigingspatroon vergen met verlies van de meeste huidige stedelijke centra en de meeste kostbare landbouwgrond. De grote vraag is of de menselijke beschaving dat zou kunnen overleven, ook na fikse inkrimping en hervestigingen! Maar dit is allemaal maar wilde speculatie!

Er zijn echter aanwijzingen voor een hele andere reactie van moedertje Aarde! De druk op de oceanen neemt toe en het lijkt alsof de aarde die druk absorbeert door water op te nemen in de aardmantel via porosie of lekken zoals onder in de Marianentrog. Het opnamevermogen van de aardmantel is gigantisch en dat verklaart misschien waarom de zeenniveaus nog nauwelijks zijn gestegen. Wat er verder gebeurt; wetenschappers hebben nog geen idee. Maar het zou kunnen dat de vulkanen op de breukvlakken van de plateau's als een soort uitlaatklep functioneren. Dan zou dat moeten blijken uit een toename of verheviging van de erupties. En, warempel, daar lijkt het op! De mantel staat in ieder geval zo onder grotere druk. De wet van Archimedes werkt maar ten dele omdat de zeebodem plastisch en poreus is en niet zo hard als een stalen badkuip. De gevolgen daarvan zijn nog te bepalen, maar wel snel alstublieft!

Zoiets kan zich dus voordoen in een luttele paar honderd jaar. Dan kunnen we het gauw niet meer navertellen. Ook al zijn we nog maar net tot het fenomenale inzicht gekomen dat alles wat we waarnemen niets anders is dan de afstand die is verlopen tussen Begin en Nu en nog zal verlopen tussen Nu en de Eindtijd. Zowel het begin als het einde van de kosmos blijken eindig te zijn en de oneindigheid is iets onmogelijks. We bevinden ons tussen een in de tijd exact te bepalen 'Big Bang' en de 'Ultimate Horizon'. De Big

Bang blijkt het niet meer zichtbare, achter een scherm van donkere materie verborgen, wel heel plotseling explosieve en hoogenergetische moment van het ontstaan van de kosmos uit het volstrekte Niets dat fundamenteel beladen is met immense potentiaalkrachten en lichte maar doorslaggevende asymmetrie en onevenwichtigheid. Het heelal bestaat uit materie van deeltjes die allen hun antideeltjes kennen. Dat zou moeten betekenen dat er niets materieels aanwezig is omdat alles na korte tijd tegen alles wegvalt. Maar het vreemde is dat zoiets niet het geval is. Er zijn meer materiedeeltjes dan antideeltjes al is het verschil maar miniem. Alle beweging en verandering en dus de materiële werkelijkheid in ons Universum ontstond zo spontaan uit het niets zonder enige origine. De 'Ultieme Horizon' is het moment waarop, door de eenparig versnelde uitdijing van het Heelal, ineens alles met een grotere snelheid dan die van het licht van elkaar weg beweegt en daarmee achter de lokale horizon verdwijnt. Met de wetten van Einstein is dat moment precies te berekenen en dat gebeurt over zo'n 2 biljoen jaar. Maar het moment van bewust zijn daarvan duurt niet langer dan ook hooguit een paar honderd jaar vanaf het heden en dat is het uitermate bijzondere van de tijd waarin we nu leven. Het zijn precies diezelfde paar honderd jaar van de wraak van de natuur of Moeder Aarde op de ont**aarde** Mensheid!²

Ook al zou het allemaal weer anders kunnen zijn als de paradigma's van Einstein niet blijken te kloppen en licht zich toch in een fluïdum van materiële ether in golfbewegingen blijkt te verspreiden die in snelheid van de dikte van dat fluïdum afhankelijk blijkt te zijn; waarbij zwaartekracht een ogenblikkelijk aantrekkingskracht blijkt die de geschiedenis van de kosmos al in rekenschap neemt. Iets wat door zoiets als een graviton niet is te representeren. Dan zou de Big Bang een illusie blijken te zijn evenals de uitdijing van het heelal. Dan zou opnieuw een wetenschappelijk illusie doorgeprikt worden, die op al te strikt aangehouden paradigma's blijkt te berusten. De eerste illusie was die van de evolutietheorie van Darwin, nu immers blijkt dat fossiele vondsten aantonen dat aparte levensvormen steeds sporadisch en ineens opduiken en qua voorkomen nauwelijks veranderen over miljoenen jaren, wat de creationisten ogenschijnlijk theoretisch enigszins in het gelijk stelt.³

Het moment van het Postmoderne is dan het moment waarop de Aarde de Moderne Mensheid van zich af schudt.

Waarschijnlijk doordat we massaal opeens onvruchtbaar zullen worden en elkaar doodpesten en van het leven beroven en ons niet meer verder voortplanten. Daarna zal

² Vgl: Lawrence M. Krauss: **A UNIVERSE FROM NOTHING, WHY THERE IS SOMETHING RATHER THAN NOTHING**; Atria Books, New York, 2012

³ Vgl: Al McDowell: **UNCOMMON KNOWLEDGE, New Science of Gravity, Light, the Origin of Life, and the Mind of Man**; Authorhouse, Bloomington Indiana, 2012

de Mensheid binnen een paar generaties drastisch gereduceerd of zelfs uitgestorven zijn!

Het moment van het Postmoderne is het moment van de Malthusiaanse catastrofe!⁴ Maar we leven nu in een bepalende tijd, want binnen een aantal jaren zal onomstotelijk worden vastgesteld of de waterspiegel stijgt en de ontkenners het bij het verkeerde eind hebben. Of niet! We hoeven alleen maar af te wachten om te zien wie gelijk heeft. Dus is er voor demonisering van de anders denkende geen enkele reden. En ook niet voor enige opwinding of verkettering. Alleen geduld en respect is geboden! De Malthusiaanse catastrofe heeft zich nog steeds niet voltrokken omdat de intensieve land- en veeteelt en de bio-industrie dat hebben weten uit te stellen. En in het rijke Westen is het gelukt de natuurlijke aanwas in te dammen. Overal op aarde is de voedselvraag voor elke aardbewoner ongeveer gelijk. Daar kan nog steeds aan worden voldaan. Maar nu lijkt het moment aangebroken dat de industriële revolutie in de agrarische sector moet worden teruggedraaid vanwege de milieubelasting. Het is nu deze milieubelasting die de mensheid de das om kan doen.

Er is een film die dat moment al heeft verbeeld: Solaris van Tarkovskij uit 1972. Daar weet de laatste Mens eerst nog de gedoemde Aarde te ontvluchten door in een ruimtestation een omwenteling rond een wezensvreemde planeet in de ruimte te kiezen. In de film is dat de Planeet Solaris op vele lichtjaren hier vandaan op een moment ver in de toekomst. Maar het ruimtestation is in verval geraakt en de vreemde planeet vertoont buitenissige kuren. Solaris blijkt een van zichzelf bewust totaalorganisme dat die mensen via een telepathische beïnvloeding overneemt en hun hele werkelijkheid weet te vervormen en besturen. Solaris maakt zich meester van hun wensen en herinneringen aan wat ze op de Aarde hebben meegemaakt en achtergelaten en weet die wensen en herinneringen te materialiseren en zelfs de ver verwijderde Aarde als een simulatie aanwezig te stellen. Solaris blijkt zelf een vorm van buitenaardse intelligentie waar de mensen geen vat op hebben en totaal aan blijken te zijn overgeleverd. De ruimte varende en op drift geraakte resterende groep Aardbewoners raakt in een maalstroom verstrikt die door de hyperintelligente kosmische elementen wordt opgewekt. Dan resteert er voor het van moeder Aarde verstoken laatste restant van de Mensheid niet veel meer dan een kort solitair bestaan in een onmetelijke kosmische

⁴ Vgl: Malthus T.R. 1798. **An essay on the principle of population**, hoofdstuk 1, pag. 13. Malthus stelt daar: "Het vermogen van de mens tot bevolkingsgroei is onbegrensd veel groter dan het vermogen van de aarde om voor de mens een bestaan te produceren".

ruimte die met hen communiceert op een manier die hun kennis en besef verre te boven gaat.

Solaris is natuurlijk een metoniem voor een Aarde waarvan wij zijn losgeraakt, een Aarde die als een Gayagodin het leven corrigeert door zich van de Mens te ontdoen die zich al te zeer aan haar eigen voedingsbodem – de Aarde – had vergrepen. Na de Zondvloed zal dus de Grote Verwijdering tussen Mens en Natuur komen; zowaar geen opwekkend perspectief in het licht van die ook al niet mogelijke Eeuwigheid. De vraag resteert waarom de Natuur ons dit aandoet; of hebben we het als aardse nakomelingen zelf over ons afgeroepen met ons onverantwoordelijke narcistische gedrag en onze zijnsvergetelheid die is ondergedompeld in hemelhoog opgeschroefd technisch vernuft en geldelijke en materieel gewin. In onze hinderlijke 'Wil tot Macht' en overheersing van de natuur en elkaar. Wat leert ons dit over het inrichten van alles op Aarde.

voorbij het postmodernisme

De Westerse Beschaving berust op de verspreiding via militaire middelen van de principes van de Verlichting en de daarop berustende accelererende accumulatie van technologische innovatie en economische vooruitgang die de vrijheid van het creatieve individu vooropstelt. Dat klassenstrijd de motor van die ontwikkeling zou zijn is zeer zeker een Marxistische aberratie! Er is wel sprake van een diversiteit van culturele milieus, maar die trekken zich alleen maar aan elkaar op. Ze vechten alleen maar om wereldwijde aandacht.

Dit staat haaks op de principes die berusten op het religieus Denken dat het primaat van een almachtig Wezen veronderstelt dat de wetten via machtige keizer- en priesterkastes aanreikt voor het onderling samenleven. Tegenwoordig heeft dit geleid tot een explosieve clash met dit religieuze Denken. En wel nadat de leiders van de verschillende samenlevingen zich van de hulpbronnen hadden meester gemaakt die voorzien in de energetische behoeftes.

De postmoderne architecten en met name de groep die wordt aangeduid als de 'Starchitects' hebben zich binnen die Westerse Beschaving een status weten aan te meten die overeenkomt met de status die ze hadden onder de farao's in het aloude Egypte. In Egypte waren het ook de architecten geweest die met een inmiddels verloren gegaan technisch vernuft en durf grafmonumenten hadden weten op te richten voor hun alleen heersende farao's die de moedergodin Isis waren vergeten of hadden weggedrukt naar de mythologie. Nu steken de Starchitects die Egyptische bouwmeesters naar de kroon en weten een nog subliemere vorm van doodscultiverende architectuur te verwezenlijken als een celebratie van de

overweldigende mogelijkheden van de moderne bouwtechniek. Maar nu zijn het niet meer de wereldleiders die de eer opstrijken, maar de architecten zelf die zich gesublimeerde farao's wanen in cultureel en kunstzinnig verband.

Die Starchitecten behoren allemaal tot de babyboomgeneratie die in de zestiger jaren cultureel, politiek en technologisch zijn gevormd. Ze zijn inmiddels oud en misschien wat wijzer geworden, hoewel ik bij geen enkele onder hen de echt nodige zelfrelativering onderkend heb. Opvallend is dat onder hen zich maar een paar vrouwen bevindt. De grootste is inmiddels al overleden: Zaha Hadid. In Nederland is er dan nog Francien Houben die zich heeft afgescheiden van die andere Hollandse starchitect Erick van Egeraat. Merkwaardig genoeg kwam Zaha uit Irak, het oorspronkelijke Tweestromenland waar de basismythes van de Gnostiek van Ishtar of Astharte, de moedergodin en haar tegenhanger Lilith - die duivelse Verleidster - ooit zijn genoteerd op kleitabletten die 1925 in Uruk werden opgegraven. Daar bleek ook mythologische figuur Gilgamesh werkelijk begraven in een koningsgraf.

Het lijkt erop dat de tijd van de Starchitecten voorbij is en dat het noodzaak is hun egocentrische benadering door een andere te vervangen. Niet langer moet de architect en diens meesterwerken in het middelpunt van de belangstelling worden geplaatst. Vanaf nu moet het gaan om het gebouw zelf en diens gebruikers uit de directe omgeving. Die gebruikers zijn natuurlijk allereerst onze kinderen die daarin avontuurlijk moeten kunnen spelen, maar misschien al geen toekomst meer hebben te verwerven. Maar bovenal moet het gaan om de natuurlijke orde die door middel van het speciale gebouw aanwezig wordt gesteld. Dus om zoiets als een Architectura Naturalis; een verstilde eerbiediging van de bedreigde Natuurlijke Orde!

.. het melarium als monument voor een anders ingestelde architectuur

Even ten zuiden van het afgebrande gebouw van de Faculteit van Bouwkunde in Delft bevindt zich in het weidse Delfland tegenwoordig een soort monument voor een dergelijk soort van vernieuwende benadering van architectuur: het Melarium van David Veldhoen.

Het van lichtgroen accoyahout gemaakte gebouwtje dat meer een kunstzinnig vormgegeven megabijenkorf in een architectonische gedaante is, is op een metaforische wijze gedetailleerd. Het heeft een gebogen vorm die verwijst naar de uitvliegrichting en het driedelig gelede lichaam van de bij die voor onze voeding zorgt. In lagen zijn er een reeks van 4000 gaten in aangebracht die refereren aan het oog van de bijenkoningin dat uit evenzoveel facetogen bestaat. Hierdoor bezien de beherende imkers, of de bezoekende wetenschappers op de eerste verdieping het landschap buiten als 'gepixeleerd'. In plaats van door ramen zoals in gangbare woningen!

Veldhoen werkt al zijn hele leven als beeldend kunstenaar aan een benadering van architectonische vormtaal die uitgaat van diepgaande studie van natuurlijke processen en verhoudingen. En van principes van natuurlijke selectie en regulatie die zich in de plaats stellen van onze technologische oplossingen. Hij gaat hiervoor terug op de geniale inzichten van Leonardo da Vinci die mag worden beschouwd als de eerste echt moderne Kunstenaar en Wetenschapper/Uitvinder! Veldhoen heeft daarvoor het credo van de Amsterdamse dierentuin Artis als uitgangspunt genomen: **Natura Artis Magistra**; de natuur is de leermeester van de Kunst. Dat heeft hij omgebogen tot een vervolgcredo: **Kunst als Leermeester** - dus op basis van de natuurlijke inzichten is de leefwereld van mens, dier en plant te ontwerpen en in te richten. Het Melarium maakt als gebouw manifest dat er sprake is van wereldwijde bijensterfte die vooral de bestuiving van allerlei soorten planten en vruchtbomen in groot gevaar brengt en daarmee de menselijke voedselvoorziening. Hij is bewust van een veel indringender dreiging die Moeder Natuur bedreigt. De intensieve landbouw en veeteelt, die nodig zijn om in onze enorm toegenomen dagelijkse voedingsbehoeftes te voorzien. Dat hebben monoculturen en giftige omstandigheden doen ontstaan die het leven van ons divers bloemen- en plantenrijk en vooral van de insectenwereld in zeer snelle mate ernstig in gevaar brengt. En daarmee onze eigen overlevingsmogelijkheden. Hier zien we misschien ook wel een soort wraak van moeder Natuur optreden die mogelijk door het overspelen van de mensenhand is veroorzaakt door de al te overmatige inzet van monocultuur, verstedelijking en landbouwpesticiden. De natuur raakt hierdoor mogelijk uit zijn heilzame balans. Het gebouwtje wil een baken vormen voor een poging tot herstel door de extra verzorging die er daar aan bijenvolken zal worden geleverd. Maar het is misschien niet meer dan de inzet van een toverformule die allang niet meer werkt in een tijd dat helaas niet meer is te keren.

Hij breekt daarmee als kunstenaar/architect volledig met de principes van het Modernisme en het Postmodernisme die de technologie als de leermeester van de Kunst zagen die in maakbare en heilzame oplossingen voorzag.

Ook al is het concept en architectonisch ontwerp van de hand van Veldhoen, zelf heeft hij geen architectonische opleiding

doorlopen. Architecte Claudia Schmidt van het bureau MIR-architecten heeft hem bijgestaan om zijn benadering in een zo sculpturaal mogelijke vorm te gieten, waarna het in opdracht van hem en in samenwerking met haar is gebouwd. Net zoals Rietveld samenwerkte met mevrouw Schröder aan het Rietveld-Schröder huis! ('Mir' is overigens het Russische woord voor zowel 'wereld' als 'vrede'.) Of misschien is Lotte Beese een beter voorbeeld in het geval van Mart Stam, de pioniers van Bauhaus; in feite de stijlvoorlopers van Veldhoen en Schmidt!

Als toonbeeld voor een andere architectuurbenadering staat het nu ten zuiden van de plek waar ooit jonge architecten werden opgeleid waarvan sommige Starchitects zijn geworden. Mogelijk kan het een lichtend voorbeeld gaan vormen voor hen die nu in het oude hoofdbouw van de Universiteit als zodanig onderricht worden.

Hoe mooi en tegelijk subliem kan het zijn in heel zijn demonstratie van mogelijke catastrofale omstandigheden!

Het was de film Solaris die hem attendeerde op de verstrekkende repercussies van zijn architectuurbenadering: zijn we niet opgesloten in een kosmologische vortex die ons als Mensheid meesleept in een draaikolk naar de ondergang? En is het niet nodig ons zo lang het nog kan, geïnspireerd door de ons omringende natuur staande te houden? Zouden we ons niet allereerst wereldwijd moeten richten op het preservareren van alle levensvormen via de Kunst en het Bouwen in plaats van het opblazen van de ego's van de zich briljant wanende kunstenaars en bouwmeesters die onbezonnen meehelpen in het uitputten van de natuurlijke hulpbronnen?

Veldhoen geeft als beeldend kunstenaar al jaren uitdrukking aan een algemeen besef dat maar beter niet uitgesproken kan worden: het lijkt er steeds meer op dat de Mensheid die tot inkeer is gekomen en nu haar verantwoordelijkheid neemt, toch helaas niet in staat lijkt de wereld te redden en dus haar rentmeesterschap niet waar kan maken. Moeder Aarde lijkt zich te willen ontdoen van de diersoort die haar oppervlakte heeft overwoekerd en haar biosfeer heeft vergiftigd en ervan droomt naar de sterren te vertrekken wat volgens de wetten van Einstein, haar grootste natuurwetenschapper, een absolute onmogelijkheid is.

Eerder heeft hij dat uitgedrukt in een kunstwerk waarmee hij de hoofdprijs van de internationale Expo Real in München won. Het is naderhand ook wel 'Het Broccoli Mannetje' of 'Het Groene Mannetje' gaan heten, maar oorspronkelijk door hem 'Weight of Thoughts' gedoopt.⁵ Gedost in lichtend groen mos beeldt het de mythologische

⁵ Overigens is de 'Groene Man' ook een figuur uit de mythologie van Mesopotamië. Hiermee wordt de mysticus Al-Khidr aangeduid, die vermeend de onsterfelijkheid wist te realiseren, die tijdgenoot en wereldlijk leider Gilgamesh ontglipte. Ook in de Koran wordt aan hem gerefereerd. Voor hem is een tombe ingericht op het heiligverklarde eiland Failaka voor de kust van Koeweit, waar nog altijd zwangere vrouwen zijn zegen komen vragen. Failaka is ook weer het door Alexander de Grote aan de jagersgodin Artemis gewijde eiland Ikaros vanwaaruit hij Arabië onder de voet wilde lopen. Maar voor hij daaraan begon werd hij plots door een mysterieuze ziekte gevelde. Eerder had hij het egalitaire rijk - blijkbaar geen koningen en geen priesters maar goed aangelegde steden en hygiënisch ingerichte huizen - van de Indus-beschaving de doodsteek toegebracht. Dat was al eerder in verval geraakt nadat de Ariërs in de tijd van Gilgamesh het met hun paarden en strijdwapens hadden overlopen. De Ariërs dreven hen in de richting van China waar ze hun volkswijsheden naar toe brachten, verwoord in de leer van de Lokayata/Cervaka die daar werd omgezet in het Taoïsme en de brahmanenreligie en

Atlas uit die op zijn hoofd de Groene Kosmos draagt. Die Atlas vormt het kronende beeld van de achterkant van het Paleis op de Dam, waarop de kunstenaar vanuit zijn pand uitkijkt.

Bij het aanschouwen van afbeeldingen van dit kunstwerk, wordt het me zwaar te moede, me het besef realiserend wat de kunstenaar ons via zijn werk opdringt. Dit besef vormt zelf een vortex, een turbulente maalstroom van gespannen gedachten.

Zie voor U zelf:

The Weight of Thoughts

Zie ook: www.davidveldhoen.nl

EPILOOG

In 1973 kwam ik toevallig terecht op de Stanford Universiteit in Palo Alto in de Bay Area ten zuiden van San Francisco. Ik was

later het Boeddhisme van de Chinese keizers. De Indus beschaving bracht de handel naar het Dilmunrijk dat ten zuiden van de Perzische Golf lag en op Mesopotamië aansloot. De handelswaar bestond toen nog vooral uit dadels en koper, dat werd doorverkocht naar Ur der Chaldeeën. Zo ontstond de eerste wereldhandel gebaseerd op een tientallig stelsel van maten en gewichten, dat later het land Kanaän en de Feniciërs tot grote welvaart bracht. Totdat die streken weer werden overlopen door stammen uit het zuiden en oosten, door de Israëlieten en de Arabieren.

Die wereldhandel raakte echter mogelijk met de komst van de Arische nomadische vechtersbazen in verval. Maar het kunnen ook de voortdurende gevolgen van aardbevingen en klimatologische omstandigheden zijn geweest. Tenslotte werd de beschaving dus door de Grieken om zeep geholpen. Niet Memphis, Ur of Athene maar Harappa in de Indusvallei in samenhang met Ugarit aan de kust van de Levant zijn de bakermat van de Westerse beschaving, die tot de Verlichting leidde!

Vgl.: Geoffrey Bibby: ***Looking for Dilmun, origins of Arabia***; Stacey International, Londen, 1970; pg 220 e.v.

Zie ook:

James Frazer: ***The Golden Bough, a study in Magic and Religion***, abridged edition; Penguin Book, Londen, 1996

Jane R. McIntosh: ***The Ancient Indus Valley***; Abc-Clio Inc, Londen, 2007

Merlin Stone: ***When God was a Woman***; The Dial Press, New York, 1976

Paton, Lewis Bayles: ***The Early History of Syria and Palestine***; Lecturable; London, 1910

daarnaartoe meegenomen door een groep studenten die was overgekomen vanuit Massachusetts om deze Universiteit die als de meest vooraanstaande Technische Hogeschool in de VS gold, ter verkenning te bezoeken. Eerder was ik die groep tegengekomen op straat in Berkeley waar ik naartoe was gelift om op zoek te gaan naar de werkplek van mijn intellectuele idool toentertijd, Herbert Marcuse. Marcuse was een gevierde Frankfurter, maar kreeg een professoraat in San Diego aangeboden. Als Jood was hij al in 1932 Duitsland ontvlucht, vanwaaruit hij aan de Frankfurter Schule verbonden bleef. In Amerika ging hij eerst werken voor de inlichtingendienst en begon zowel het Fascisme als het Communisme te kritiseren. Daar lieerde hij zich in de zestiger jaren aan Angela Davis en de Black Panthers. Hij werd de ideoloog van het zwarte verzet dat de erfenis van de slavernij aankaarte! Maar ik was op de verkeerde plek, want zowel Marcuse als Davis waren niet in Berkeley.⁶

Die groep studenten leefde in Berkeley in een soort commune in een groot pand waar ze mij ook onderdak verleenden. Ze zagen me staan voor het pand van een andere commune: die van Harry The Cosmic Messenger – de cultheld van Berkeley – waardoor ze zelf ook geïntrigeerd waren geraakt. Ze zwermde om me heen toen ze m'n Hollandse vlag achter op m'n rugzak zagen. Ze wilden alles over me weten. En of ik ze kon vertellen over de Provo's en de 'Kaboeters' (zoals ze het woord 'kabouters' uitspraken) in Amsterdam.⁷ Natuurlijk, zo gepiept en we omhelsden elkaar enthousiast als soulbrothers en -sisters. Want er waren ook een meisjes bij! Berkeley en Stanford waren broedplaatsen voor de Tegencultuur van die tijd, zoals bij ons Amsterdam waar ik vandaan kwam. Maar het intrigeerde hen nog meer toen ik vertelde architectuur te studeren aan Technische Hogeschool in Delft. Zelfs Delft kenden ze wel. Enkelen van hen waren al eerder eens als hippietechnenuten in Holland verzeild geraakt! Later overkwam me weer hetzelfde aan de Oostkust bij een bezoek aan Yale in New Haven. Daar trof ik studenten die totaal door ons wielerfanatisme waren ge-'biologeerd'. Fietsen was onderdeel van een leefstijl geworden die ook in de VS als een anti-'auto'ritaire houding werd gepropageerd. Een van hen had een enorme poster van Eddy Merckx op zijn kamer hangen! Hij studeerde ook architectuur en nam me mee naar een bewonersgroep in de Bronx opdat ik met eigen ogen kon aanschouwen wat stadsvernieuwing in New York behelsde en hoe de Tegencultuur dat aan het exploreren was.

Bij Stanford trof ik de beginselen van wat later Silicon Valley zou worden. Op de imposante campus was ook de enorme deeltjesversneller gebouwd waarmee de elementaire deeltjes voor het eerst in kaart werden gebracht. Maar de studenten toonden me een boekwerk dat hier vandaan afkomstig was en voor hen veel

⁶ In 1990 kwam ik opnieuw in Berkeley. Nu om op zoek te gaan naar de Spaanse Marxist Manuel Castells die er een leerstoel Urbanistiek had weten te verwerven. Ik had mij in Delft grondig verdiept in het werk van Castells. Ik vond hem daar inderdaad, maar hij keerde zich onmiddellijk van mij af om een mij duistere reden!

⁷ Een aantal jaren later zou ik in de kamerkapel komen te wonen aan de Oudezijds Voorburgwal – het huis van het bestuur van de studentenvereniging Akhnaton - waar door opperprovo Roel van Duin de kabouterrepubliek 'Oranje-Vrijstaat' was uitgeroepen, waarna de Kabouters als eerste lokale groene partij de gemeenteraadsverkiezingen wonnen en Roel een belangrijke alternatieve wethouder werd.

indrukwekkender was: de 'Whole Earth Catalog'. Samen bladerden we het door op een schaduwrijk plekje op de campus. Ik was totaal overbluft!

Het was een catalogus voor van alles wat een alternatieve leefstijl mogelijk moest maken. Het boek vormde de grondslag voor het ontstaan van de Milieubeweging en de Kleinschaligheid in de States. Het was een voorloper van wat nu de Wikipedia heet. In Delft heb ik er mijn medestudenten in geuren en kleuren over verteld al bleek het me niet gegeven de 'Catalog' in m'n rugzak mee te nemen naar huis. Ik zou er mijn studie sindsdien op afstemmen. En dat was ook de opzet geweest van mijn reis naar Californië.

De Catalog was verbonden met een in San Francisco ontstane subcultuur die veel heil zag in de mogelijkheden van de computertechnologie in samenhang met een beweging terug naar de 'roots': de natuur en de daarmee verbonden landelijke gemeenschap. De volgelingen van het geloof dat de Catalog verspreidde werden de 'Wellbeings' genoemd. Die 'Wellbeings' zouden zich in twee gescheiden richtingen door ontwikkelen. Enerzijds waren dat de hackers en computernerds, waarvan Steve Jobs de voorman werd. Hij zou het bedrijf Apple van de grond gaan tillen en huisde toen vlak bij Palo Alto in een heel minimalistische Bauhauswoning. Een huis als een blauwdruk voor zijn Apple-PC's. De anderen waren de daar haaks opstaande volgelingen van het principe van de 'Dark Ecologie' die zich zelfs helemaal van het Industrialisme en de Digitalisering en het Globalisme afkeerden.

Veel later ontdekte ik een schrijver die dat alles in prachtige boeken en essays heeft doordacht. Die schrijver was niet verbonden met de gemeenschap die de Catalog uitgaf, maar er toch heel nauw aan verwant. Deze schrijver was zelf afkomstig uit Kentucky, maar naar de Stanford en een paar jaar later met zijn familie naar de Big Apple getrokken om op te gaan in de kosmopolitische schrijversgemeenschap aldaar. Hij zat in Palo Alto met Ken Kesey - schrijver van 'One Flew over the Cuckoo's Nest' - in een schrijversclub. Daar kwam hij in contact met Thomas Wolfe de schrijver van het boek 'The Kool-Aid Acid Test' dat verhaalt over het ontstaan van de Underground-cultuur in San Francisco. Wolfe hield hem voor dat er geen weg terug was naar het Amerikaanse platteland, al predikte Kesey dat ook. En als om Wolfe uit te dagen trokken beide schrijvers zich prompt terug in hun geboortestreek. Kesey in Oregon en de bedoelde schrijver in Kentucky in de streek van Huckleberry Finn en Tom Sawyer - oftewel Mark Twain.

Die schrijver heet Wendell Berry. Hij leeft en schrijft nog steeds en is inmiddels 85 jaar! Hij begon in Kentucky een keuterboerderij waar hij experimenteerde met landbouw en veeteelt op kleine schaal. Hij deed zelfs de tractor de deur uit en ging weer aan de slag met paard-en-wagen, zoals de Amish in Pennsylvania. Dat alles omdat Berry ervan overtuigd raakte dat het grootschalig boeren de hele leefwereld naar de knoppen helpt in onderdanigheid aan de grote corporaties en de overheid. Berry laat er geen twijfel over

bestaan dat sinds de jaren zestig de wereld bezig is helemaal de verkeerde kant op te gaan:

Our fundamental problem is world-destruction, caused by an irreconcilable contradiction between the natural world and the engineered world of industrialism. This conflict between nature and human interest may have begun with the first tools and weapons, but only with the triumph of industrialism has it become absolute. By now the creaturely world is absolutely at the mercy of industrial processes, which are doing massive ecological damage. How much of this damage may be repairable by economic and cultural changes remains to be seen.

Industrial destructiveness, anyhow, is our disease. Most of our most popular worries – climate change, fossil fuel addiction, pollution, poverty, hunger, and the various forms of legitimated violence – are symptoms. If, for example, we were somehow granted a limitless supply of cheap, clean energy, we would continue, and even accelerate, our destruction of the world by agricultural erosion, chemical poisoning, industrial war, industrial recreation, and various forms of ‘development.’

And there is no use in saying that if we can invent the nuclear bomb and fly to the moon, we can solve hunger and related problems of land use. Epic feats of engineering require only a few brilliant technicians and a lot of money. But feeding a world of people year to year for a long time requires cultures of husbandry fitted to the nature of millions of unique small places – precisely the kind of cultures that industrialism has purposely disvalued, uprooted, and destroyed.

Hard as it may be for a dislocated, miseducated, consumptive society to accept, and for its pet economists to believe, the future of food is not distinguishable from the future of the land, which is indistinguishable in turn from the future of human care. It depends ultimately on the health, not of the financial system, but of the ecosphere. In the interest of that health, we will have to bring all the disciplines, all the arts and sciences, into conformity with the nature of places. Like other species, we will have to submit to the necessity of local adaptation. I am sure that somebody will wish to remind me of the migrations of birds, animals, and insects, and also of migrations by humans from earliest times. Did these involve local adaptation? Yes, except for those of industrial humans using fossil fuel, all of these migrations have been made under the rule of local adaptation. The hummingbird successfully crossing the Gulf of Mexico is adapted, mile by mile, to the distance; it does not exceed its own mental and physical capacities; and it makes the trip, exactly like pre-industrial human migrants, on contemporary energy. For humans, local adaptation is not work for a few financiers and a few intellectual and political hotshots. This is work for everybody, requiring everybody’s intelligence. It is work inherently democratic.

What must we do?

1. We must not work or think on a heroic scale. In our age of global industrialism, heroes too lightly risk the lives of people, places, and things they do not see. We must work on a scale proper to our limited abilities. We must not break things we cannot fix. There is no justification, ever, for permanent ecological damage. If this imposes the verdict of guilt upon us all, so be it.
2. We must abandon the homeopathic delusion that the damages done by industrialization can be corrected by more industrialization.
3. We must quit solving our problems by ‘moving on.’ We must try to stay put, and to learn where we are geographically, historically, and ecologically.
4. We must learn, if we can, the sources and costs of our own economic lives.
5. We must give up the notion that we are too good to do our own work and clean up our own messes. It is not acceptable for this work to be done for us by wage slavery or by enslaving nature.
6. By way of correction, we must make local, locally adapted economies, based on local nature, local sunlight, local intelligence, and local work.
7. We must understand that these measures are radical. They go to the root of our problem. They cannot be performed for us by any expert, political leader, or corporation.

This is an agenda that may be undertaken by ordinary citizens at any time, on their own initiative. In fact, it describes an effort already undertaken all over the world by many people. It defines also the expectation that citizens who by their gifts are exceptional will not shirk the most humble services.

The Future of Agriculture; *World-Ending Fire*, pg 327 e.v.

Berry is ervan overtuigd dat alleen de Tegencultuur die in Amerika opkwam de redding van de wereld behartigt. En dat hij daarvan de belangrijkste ideoloog is. Die Tegencultuur kwam daar in de zestiger jaren op omdat meestal jonge vrijgevochten studenten ervan doordrongen raakten dat de kolonisten die vanuit Europa het land hadden overgenomen van de 'Native Americans' zich met een enorme schuld hadden beladen. Zij hadden niet alleen de Indianen uitgeroeid in een wilde vorm van genocide. Maar hadden ook eerst Afrikaanse Amerikanen met dwang geïmporteerd om ze als slaven en later als knechten in te zetten in die toe-eigening van het continent en het vernietigen van de natuurlijke staat van het aardoppervlak uitsluitend ten eigen bate. Berry behoort tot een tussengeneratie die nog met de zwarten als knechten in hun kindertijd met een open instelling samenleefden. Dat deden ze meest als kleine boeren of als plantagehouders. Maar allengs werden ze zelf tot slaaf gemaakt van een systeem van totale uitbuiting van arbeidskracht en grondexploitatie, waarbij 'strip mining' wel het summum was. Pas met de pubertijd en het ontstaan van de onderlinge aantrekkingskracht die met puritanisme werd weggemoffeld ontstond ook voor hem de rassenscheiding die in de zestiger jaren tot een maatschappelijke uitbarsting van opstand en geweld leidde. De Tegencultuur was ook een vorm van stellingname in dat geheel. Daarvan getuigt hij op innemende en overtuigende wijze in het boek 'The Hidden Wound'.⁸

Berry onderscheidt twee mentale instellingen die onverzoenlijk tegenover elkaar zijn komen te staan: die van de Rationele Geest die door de Corporaties, de Overheid en de Universiteiten wordt belichaamd en die van de Sympathieke Geest die is verbonden met de heilzame verzorging van alles wat leeft en ter beschikking staat. Kortom van 'economische Exploitatie' versus 'kwalitatieve en holistische Verzorging' van alles wat natuurlijk is. Dat eerste streeft naar constante uitbreiding en veronderstelt een onbegrensde,

⁸ Berry stelt in 'The Hidden Wound' dat hij vreest voor het racisme van de toekomst waarin pas de echte rassenscheiding dramatische vormen aan zal nemen, terwijl er in het verleden nog een tempering plaatsvond door het onderlinge contact en samen opgroeien. Ook in Holland zijn we altijd al op die geschiedenis betrokken geweest, maar hebben het buiten onze directe invloedssfeer kunnen schuiven door de inrichting van onze koloniën. Maar aan die toekomst zullen we niet kunnen ontkomen, nu die nakomelingen van die ondergeschikten onze West-Europese landen zijn gaan neo-koloniseren. Ook nu proberen we ze hier weer buiten onze directe woonomgeving een plek toe te wijzen, zoals dat ook in Amerika gemeengoed is geworden. Daar noemen ze dat gettovorming en hier 'verloedering' van de buitenwijken. Maar in feite gaat de stedelijke ontwikkeling in Amerika en West-Europa gelijk op. Dat is precies waar Oost-Europa, Rusland en China niet bij betrokken willen raken! En met recht, want daar hebben ze aan die koloniale uitbuiting nooit deelgenomen. Ze kenden daar wel horigheid zoals ook wij dit in eigen land kenden. Maar er is een groot verschil: horigen waren juist aan het land of territorium gebonden, maar aan slaven werd altijd een betekenisvolle verbinding met het land ontzegd en zij waren volledig ontheemd geraakt.

eindeloos uitdijende toekomst. Dat laatste streeft naar een gezonde cyclus van leven en sterven in liefde en geborgenheid binnen de kleine traditionele lokale gemeenschap, die daar de verhoudingen eerbiedigt. Berry zet zich expliciet af tegen de 'Bigness' van de grote overweldigende corporaties. Ook Koolhaas wordt daarmee op z'n nummer gezet! Maar ook tegen onnozelheid van de materialisten die het primaat van het empirisch bewijs prediken, maar het traditionele en mystieke weten verfoeien. Hij merkt daarbij op dat het erop lijkt dat het pleit is beslecht ten koste van dat laatste in steeds verregaandere mate, wereldwijd. Het meest ontstellende is daarbij dat de Milieubeweging zich door de verleidingstechnieken van de globalistische exploitanten heeft laten inpalmen en ook schermt met de kwantitatief-wetenschappelijke benadering van de Natuur!

Toch is er het nodige tegen Berry in te brengen. Zo wijst hij mordicus het gebruikmaken van innoverende techniek, en dan met name de computer af. Met valse argumenten, waarbij hij het persoonlijke met het algemene verward. Hij weigert zelf zelfs gebruik te maken van de computer en de mogelijkheden die de computertechnologie is gaan bieden. Alles voert hij aan om het gebruik van de computer ook thuis te verwerpen. Maar wat blijft is de vraag: 'Waarom niet voor het gemak en het plezier'. Berry is een ongeneeslijke dualistische denker in Zwart versus Wit, Goed versus Slecht, Winst versus Verlies, Verleden versus Toekomst. Hij ziet dichotomieën daar waar slechts sprake is van verglijdende schalen en meerduidigheden. Hij fulmineert tegen de televisiecultuur en miskent het plezier dat eraan ontleend wordt. Een typische misogynie karaktertrek van puriteinen. Zo hemelt hij de lokale gemeenschap op waarvan hij een idyllisch beeld heeft die met de werkelijkheid nooit overeen is gekomen. Hij wil geen afscheid nemen van wat nooit heeft bestaan, zeker ook niet in Europa! Zijn denken is strikt religieus en puriteins van aard en wenst geen enkele concessie toe te staan! Hij toont zich kortzichtig en verliest de lezer uit het oog die zonder de PC nooit van zijn werk kennis had kunnen nemen. Zo had de huidige Tegencultuur zonder internet niet kunnen floreren en vergt zijn werk daarvoor via de PC een vertaalslag! Hij kan natuurlijk gerust met de typemachine blijven werken, maar de uitgever moet dat dan weer laten digitaliseren. Dat weet hij nu zelf ook wel! Hij ziet ook de discrepantie niet tussen zijn erkenning dat de kolonisten een hypocriet geloof aanhangen en zijn eigen krampachtige Godsbegrip. De kolonisten gebruikten hun geloof om de slavernij en knechting te vergoelijken, door ook de ondergeschikten een plaatsje in de hemel toe te kennen.

Hij heeft gelijk als hij benadrukt dat er een Weten is dat niet op empirische feiten berust maar op intuïtie en instinct dat mede in traditie en mystiek wordt omgezet. Het materialisme van Richard Dawkins is wel degelijk als 'onnozel' te bestempelen. En al zijn bedenkingen tegen de huidige staat en ontwikkeling van de Westerse

samenleving als geheel zijn onmiskenbaar juist. En ook dat het steeds sneller de verkeerde kant op gaat, ook al zijn er op grootstedelijk niveau tekenen van een omslag in de goede richting. Maar zijn stelling dat het opgaan in de lokale gemeenschap de oplossing biedt miskent dat de mystiek al eeuwenlang beweert dat de mens moet leren zich te kunnen afzonderen om op eigen kracht verlichting te bereiken. Maar Berry blijkt meer een zwartkijkende romanticus en nostalgicus dan een overtuigde monnik. Enige relativering zou hem kunnen leren ontwaren dat vooral de grote stad allerlei kwalitatieve geneugten biedt die door de overheid voor iedereen bereikbaar worden om het leven te veraangename en zelfs om aan de ellende te ontsnappen.⁹

Ikzelf ben net als hij van keuterboeren-komaf. Ik kan de ontwikkelingen die hij schetst vanaf de vijftiger jaren volledig onderschrijven. Ik groeide weliswaar niet op, op de boerderij. Maar bracht op de boerderijen van mijn ooms- en tantes van met name de kant van mijn moeder, in mijn kindertijd alle zomers door. Ik werkte met immens veel plezier samen met mijn neven en nichten op de gemengde boerenbedrijven van hun ouders waar de grootfamilie nog intact was. Door paarden te menen bij het hooien en oogsten en zeugen naar de beer te drijven om 'geïnsemineerd' te worden en eieren bij de kippen weg te halen en met het melken op te staan. En met de hond te spelen die joeg op hazen in het veld. (In mijn kinderogen moest het wel een soort hazewindbastard zijn. Al werd hij tot ons leedwezen door de jachtopziener afgeschoten.) Dat 'insemineren' heb ik ook zien gebeuren in een KI-bedrijf. Daar werden bij de koeien kalveren verwekt met het sperma van een stier die was losgegaan op een kunstkoe. Ik heb die kalveren en ook veulens ter wereld zien komen. De spanning was van mijn ooms gezicht te lezen! Want dat was een pijnlijk gebeuren dat ook mis kon gaan. Dat was toen allemaal nog heel basaal natuurlijk. Nu is dat allemaal totaal grootschalig, monomaan en industrieel geworden met alle gevolgen van dien voor het platteland. Er vindt een vorm van vergiftiging van het milieu in letterlijk en figuurlijke zin plaats. Ook in verhouding tot de steeds groter wordende Stad. Ik ben daarom dat platteland ontvlucht, ook omdat het me daar te benepen werd. En ik ben in staat gesteld mijn droom te verwezenlijken om architectuur te gaan studeren. Ik legde me ook toe op het beheersen van de computer om mijn vaardigheden ook voor anderen bruikbaar te maken, juist in de context van de Tegencultuur! Terwijl mijn moeder gewoon huisvrouw bleef en mijn vader niet verder kwam dan het beroep van postbode in ons agrarische geboortedorp uit te oefenen. Dat vulde

⁹ Nu word ik al sinds mijn vroege studententijd gehinderd door visioenen en dromen die zich afspelen rond het huidige jaar 2222. Wel vaker heb ik deze wonderlijke momenten van een bepaalde helderheid meegemaakt die lijken te duiden op een verbinding met vorige levens, maar ook met inzicht vooraf, de zogenaamde voorschouw. U hoeft me niet serieus te nemen want toch is al die helderheid aan de orde binnen persoonlijke kosmos van mijn leven tussen geboorte en sterven! 'De tijd duurt één mens(en)leven lang', zo dichtte Remco Campert nog in 2016 een documentaire bij elkaar. Het zegt allemaal gewoonweg niets en moet ook niet worden geromantiseerd. Dat stellen ook de wijze en vaak ontwijkende leermeesters uit de verschillende Tibetaans Boeddhistische scholen met Tenzin Gyatso – de Dalai Lama – voorop. Ik heb dat dan maar verwerkt in een laatste essay waarin ik de visioenen ontvouw als een onheilspellend verhaal over het ontstaan van de 'Deadpool'. Er bestaan nu al drie films die ook naar een dergelijke figuur verwijzen, maar dan als superheld en lid van de X-men. Zie: ['2222'](#).

hij aan met het werken als tuinman, wat hem toch allemaal heel veel voldoening gaf. Hij had het intense contact met de geboortegrond hard nodig. Maar ik niet meer. Ik ben vervolgens de wereld rond gaan trekken terwijl hij thuisbleef waar hij veel te jong overleed aan een zeer agressieve vorm van kanker. Ik prijs me gelukkig hem nog in zijn stervensproces te hebben bijgestaan en hem steun te kunnen verlenen vanuit zijn wankel geloof! Moge dit verhaal dat van Berry wat relativeren!

In 1994 is de 'Grootshheid' van Rem Koolhaas ook mijn geboortedorp binnengeloodst. Of stiekem binnengeslopen?

In de zestiger jaren verdiende ik het geld voor de aanschaf van een echte Italiaanse Design-brommer met het bestellen van de krant in een villawijk die na de oorlog was ontstaan aan de zuidrand van de Holterberg. Menige villabewoner had ik weten over te halen om een abonnement te nemen met de garantie dat ik de krant ook over de heuvelhellingen bij hen thuis zou bezorgen; zes dagen per week. Zo was ik bij menige villabewoner kind aan huis en werd met alle egards behandeld, vooral met Nieuwjaar. De leukste villa's waren die welke door de dorpsarchitect Loggers waren gebouwd in de typische cottagestijl die heel goed waren ingepast in de bosrand. Veelal met uitzicht op het dorp. Hotel Hoog Holten was daarvan het meest sprekende voorbeeld; nog steeds. Juist die villa's aan de bosrand gaven aan het dorp en de zogenaamde 'berg' een heel eigen gemoedelijke, landschappelijk Sallandse sfeer. Het was een feest om daar als kind te mogen opgroeien! Natuurlijk inspireerden die villa's me tot de wil om ook architect te worden. Maar ze lieten me ook samen met de vriendelijke stadse bewoners in gedachten ontsnappen aan de dorpsse bekrompenheid. Alsof ik steeds door een heg in de bosrand naar buiten glipte, de wijde wereld in.

Nou is daar nu een nieuwe ontsnappingsclausule in de vorm van een villa bijgekomen. Iets voorbij de bosrand in het bos heeft de familie Geerlings OMA opgedragen een villa in de vorm van een gigantisch glazen kijkdoos neer te poten tussen de bomen. Of eigenlijk meer in te graven. De vorm vormt meteen een volledige ontkenning en distantie van alles wat dorps zou kunnen zijn. De transparantie van de glazen gevels heeft een bij voorbaat intimiderend effect. Je blijft als dorpsbewoner vanzelf zo ver mogelijk uit de buurt en het gezicht van de woning en houdt je schuil in het bos. Want gezien kunnen worden kan een inbreuk zijn op de privacy van de bewoners die jij zo in hun blootje binnen in de bungalow zou kunnen waarnemen. En op deze manier wordt alle schoonheid en de intrige die ervan uitgaat in hevige mate ongemakkelijk. En dat is die verhouding tussen stadsmensen en dorpingen natuurlijk altijd al. De bewoners zouden uit de dorpsgemeenschap afkomstig kunnen zijn, maar willen die duidelijk tenminste op een flinke afstand houden. Daarmee is deze bungalow een statement van individualisme in optima forma. En voor mij als buitenstaander een 'point-of-no-return'.

Rem Koolhaas realiseerde met zijn bureau OMA in 1995 het zogenaamde Geerlings-huis aan het begin van de recreatieweg naar Nijverdal. Het betreft een bungalow voor een gezin met drie kinderen dat is gebouwd in de vorm van een als het ware uit de ondergrond opgelicht glazen paviljoen. Daarmee lijkt het een directe verwijzing naar het Farnsworth House van Mies van der Rohe, gerealiseerd in 1951 in Plano, Illinois, USA. Dat geldt - als vrijstaand landhuis in een open coulisselandschap - als een icoon voor de Internationale Stijl in het Modernisme en vormde weer de inspiratie voor het 'Glass House' van Philip Johnson, een der eerste Postmodernisten.

Het Geerlingshuis ligt vlak voor het bekende, door Loggers gebouwde, 'Hotel In den Swarten Ruiter' en achter Logger's opus magnum 'Panochtus'.

Als we weten dat Loggers zich met zijn partner Wattjes nogal afzette tegen de Nieuwe Zakelijkheid en het Modernisme, dan moeten we wel aannemen dat het hier een soort commentaar betreft van Koolhaas op al het werk van Loggers langs de bosrand van de Holterberg!

Het programma van eisen voorzag in permanente woonruimtes voor de ouders en een 'logeerhuis' voor drie uitwonende dochters. Deze scheiding is uitgewerkt in twee aparte eenlaagse bouwvolumes: een opgetild glazen blok met woonruimtes rond een centraal slaap/patioblok voor de ouders en een verzonken 'motel' voor de dochters. Op de scheidslijn van beide volumes bevinden zich de entree en een hellingbaan. Het dak van het 'motel' is ingericht als tuin voor het ouderhuis.

Het Geerlingshuis ontsnapt aan mijn geboortedorp. En in één beweging door, demonstreert het dat ik daar niet meer thuishoor en geen plaats meer heb of nog zou kunnen verwerven. Iets wat Berry wel was gegeven. Dat is het verschil in generaties: vooroorlogs en naoorlogs. De villa's van Loggers ontsnappen niet aan het dorp maar verwijzen naar de boerderijen uit de omgeving met hun rietendaken. Maar gaan ook op in de omringende natuur, zelfs als brandende fakkels na een blikseminslag.

En dat doet het Geerlingshuis ook maar dan van binnenuit door zich als het ware weg te transformeren. Het maakt op een plek waar je het dorp niet meer kunt zien, de omringende natuur aanschouwelijk op haast magische wijze. En alleen maar voor de bewoners of bezoekers. Ook dat zal ik nooit kunnen zijn.

En daarmee is ook dit een manifest voor **Architectura Naturalis**. Dat maakt Rem Koolhaas tot een visionair die ook omgaat met de ongebreideldeheid op het platteland.

Voor mij maakt dit de cirkel rond die ik op de indexpagina van mijn website heb uitgezet. Ik ben met het uitzetten van die cirkel in 1972 begonnen door mijn studie Architectuur om te zitten in een studie Stedenbouw in Delft.

In 1970 ben ik in Delft Architectuur gaan studeren. Ik meldde me prompt bij de ateliers van Aldo van Eyck en Herman Herzberger. Zij bleven mijn inspiratiebron tijdens mijn hele studie. Maar na een jaar stapte ik dus over op Stedenbouw. Ik was er inmiddels achter gekomen dat ik voor het vak van architect niet in de wieg was gelegd ondanks mijn artistieke aanleg en mijn opmerkelijke tekenvaardigheden en ruimtelijk inzicht.

In dat eerste jaar deed ik bij Aldo de kennis op dat een gebouw en zijn woonomgeving allereerst op de opgroeiende kinderen afgestemd moet worden. Het vormt hun leefwereld en toekomst. Maar ook hun onderling verhouden. In huis samen met hun ouders en daarbuiten los van de familieverbanden. Daarbij zijn alle elementen van de binnen- en buitenhuisarchitectuur te beschouwen als de waardevolle entourage voor een zo optimaal mogelijke ontwikkeling. Dat maakt allereerst de waarde uit van Architectuur en Stedenbouw en is iets dat niet valt te kapitaliseren omdat het geen marktwaarde heeft. Het is allemaal ook o zo kwetsbaar; het kan allemaal zo gemakkelijk worden verpest en onmenselijk worden aangelegd of gemaakt. Aldo vond het Brutalisme

daar een voorbeeld van: totaal niet op de leefwereld van opgroeiende kinderen afgestemd. In zijn ogen een vorm van onbedachtzaam barbarisme die moeilijk in woorden en collegedictaten was vast te leggen en zo te onderwijzen. Als student moest je zelf in je eigen kinderziel kijken. Zelf begon hij met de speelplaatsen en hun tastbare dimensie een centrale plek toe te bedelen. En wel in plaats van de weg en de parkeerplaats! Deze inzichten waren ontleend aan de Italiaanse onderwijsvisionair Maria Montessori en de kinderpedagoog en filosoof Loris Malaguzzi.

(...) there is a mathematical relationship between the beauty of his surroundings and the activity of the child; he will make discoveries rather more voluntarily in a gracious setting than in an ugly one... We must, therefore, quit our roles as jailers and instead take care to prepare an environment in which we do as little as possible to exhaust the child with our surveillance and instruction.

Maria Montessori, 1914

Maar die dachten niet als architect en hadden ook weinig gevoel voor dat vak. Aldo viel hiervoor terug op Frank Lloyd Wright en de Amsterdamse School die in het Nederland van de Eerste Wereldoorlog furore hadden kunnen maken door zich van die verwoestende wereldbrand af te schermen. Terwijl Europa om ons heen werd stukgeschoten konden hier onze architecten een nieuw soort Bouwen van de grond tillen. Dat bleek van ongehoorde betekenis in de volgende decennia en vooral na de Tweede Wereldoorlog toen eindelijk in heel Europa met de Wederopbouw kon worden begonnen. Maar Aldo en zijn kompanen gruwden van de opvattingen van de rigide modernist Corbusier die in Frankrijk en Rusland het voortouw nam. Als leider van de 'Angry Young Men', bijeengebracht in TEAM-10, bevocht hij een mentaliteitsverandering die uiteindelijk eind jaren zeventig via de opleiding in Delft tot de inspirerende vormveelheid van het Postmodernisme zou voeren, die ik tot Trance-Modernisme heb omgedoopt. Hij ging ook dwars en met een gestrekt been in op de over-gepolitiseerde instelling van de geradicaliseerde studenten, die eerder nog hem als held opgehemeld hadden. Dat Postmodernisme liep weer uit op een marktgerichte bouwproductie, maar nu veel fijnzinniger. Dat begon met het opstarten van de Stadsvernieuwing door Jan Schaefer, lid van het kabinet Den Uyl. En door het 'Bouwen voor de Buurt' dat ook vanuit Delft werd uitgedokterd door een groep niet politiek gebonden jonge architecten. Hein de Haan was daarvan tot aan zijn dood in 2015 de meest uitgesproken vertegenwoordiger.¹⁰ Hans Hagebeek was van die groep de meest kunstgevoelige ontwerper, die zich uitleefde op de plek van het Zuiderkerkhof in de

¹⁰ In 1981 schreef ik samen met Wouter Bolte een monografie over het 'Bouwen voor de Buurt' in opdracht van de TU Delft afdeling Bouwkunde. Hiervoor interviewde ik Hein een aantal keren en hij stelde ons het archief van de actiegroep 'De Sterke Arm' uit de Dapperbuurt ter beschikking. Dit is uitgebracht in de vorm van een collegedictaat voor het vak Volkshuisvesting.

Nieuwmarktbuurt. En Theo Bosch als medewerker van het bureau van Van Eyck de meest technisch begaafde. De nieuwbouw in die buurt werd - temidden van het krakers-geweld rond de totalitaire aanleg van de metro naar de Bijlmer - de proeftuin voor verandering. Ze keerden de monstrositeiten om in een totaal vernieuwende richting. Die waren met de bouw van de Bijlmer en de daarnaar vernoemde 'bajes' door de eigenzinnige en aan het grote bouwkapitaal gelieerde wethouder Han Lammers over de stad uitgezet. Die nieuw bouwpraktijk was allemaal gebaseerd op kleinschalig en ambachtelijk bouwen met gevoel voor detail en de bewoner of gebruiker. Allereerst dus de kinderen en de jeugd. Men pakte daarmee de uiterst waardevolle erfenis op van de ambachtelijke en kunstzinnige instelling van de Amsterdamse School uit het Interbellum. De Amsterdams bouwmeester Berlage had dat allemaal in zijn heldere aanpak mogelijk gemaakt.

Langzaam en met volharding wist Aldo weer kleur aan de architectuur te geven. Het grauwe beton verdween. Maar het gevoel voor ruimtewerking en voor materiaalgebruik binnen en buiten werd door zijn leerling Herman Herzberger teruggebracht. Ook weer in navolging van Frank Lloyd Wright en de Nederlandse architect Duiker van de Nieuwe Zakelijkheid. Zo is Aldo's meesterwerk - het 'Moederhuis of Hubertushuis' - magistraal overtroffen door de Montessorischool 'De Eilanden', gelegen aan het water in het oudste en mooiste stukje Amsterdam, het Bickerseiland. Die school bevindt zich vlak bij mijn woning aan het Y. Graag had ik mijn zoon op die school zien geplaatst. Maar helaas was dat niet mogelijk door zijn verstandelijke beperktheid. Nu kan ik er alleen maar langs fietsen en ernaar kijken. En ik heb de plaatjes nog:

Het dorp Holten waar ik ben geboren was intussen inzet geworden van een debat over het belang van landschap en milieu. Aanleiding

was de aanleg van de E8 snelweg vanuit West-Nederland naar Enschede. De PvdA burgemeester Thomassen van Enschede had hier jaren voor gepleit. Holten ligt op het punt waar de glaciale stuwwal van de Sallandse Heuvelrug overgaat in het heuvelland van Twente. Die heuvels lopen helemaal door tot aan de Harz en de Finkenberg op de grens met Tsjechië en worden geleidelijk steeds hoger. Vlak bij het dorp lagen unieke coulissen velden en enkele grafheuvels van de trechterbekercultuur uit de prehistorie. De overgang van de beboste hellingen via de glooiende enkenlanen en meanderende landwegen naar het drassige weideland - met daarin al die typische keuterboerderijen - leek een actiegroep uit het dorp van groot landschappelijk belang. Die grafheuvels waren inmiddels al pardoes afgegraven om plaats te maken voor zomerhuisjes.

Mijn vader was de postbesteller in het dorp die in het buitengebied de post rondbracht. Vanaf begin jaren vijftig fietste hij zo zes dagen per week wel 25 kilometer over de flanken van de heuvels van de Holterberg en over de landwegen door de buurtschappen. Zijn fiets bepakt met zware posttassen en zijn PTT-pet fier boven zijn oren. Hij genoot hiervan. Maakte praatjes met de boeren en met de bewoners van de eerste villa's aan de bosrand. Op vaste adressen werd hem koffie aangeboden. Zo ontsnapte hij zelf aan het harde boerenbestaan of de fabriek. Want onze oorsprong was een klein keuterboerderijtje aan de rand van het zogenaamde 'Rooie dorp' en het begin van de provinciale weg naar Heeten en Raalte. In de overgang van de 'laagte' naar de lommerrijke en met villa's overwoekerde heuvelhellingen.

De gemeente Deventer had het dorp uitgekiend uitgekozen om er in uitbreidingswijken woningen neer te zetten voor eventuele pendelaars. Die konden binnenkort via de snelweg snel naar Deventer op en neer. En evenzo gold dat de voor de Twentse stedenband - Almelo, Hengelo en Enschede. Dan zou het wel eens snel gedaan kunnen zijn met de landelijke rust. Begin jaren zestig nam papa me in de zomervakantie met zich mee om zijn taak te verlichten. Die werd zwaarder omdat de zomerhuisjes er waren bijgekomen. En zo leerde ik de buitengebieden van het dorp en haar bewoners op een aangename manier grondig kennen.

De actiegroep van voornamelijk welgestelde of artistieke 'import' nodigde me uit om in Delft een studiegroep op te zetten om die de waarde van die buitengebieden vast te stellen. Om zo te onderzoeken wat aan uitbreiding en modernisering van het dorp wel en wat niet verantwoord was. Ze wisten de plaatselijke exploitant van zomerhuisjes over te halen een zomerhuisje buiten het vakantie seizoen ter beschikking te stellen. Een jaar lang namen we met een werkgroep uit Delft het dorp en zijn omgeving onder de loep. We bepaalden tot hoever uitbreiding van het dorp gaan kon. Maar het bleek onmogelijk de waarde van het landschap vast te leggen en in richtlijnen te vangen. Wel konden we eigen voorstellen voor het uitbreiden op papier zetten en die bespreken met de landschapsarchitect die voor de herinrichting van vele dorpen en stadjes in de omgeving was uitgekozen. Dit was het bureau Hajema uit

Assen. Dhr. Hajema, directeur van het bureau, drukte ons op het hart zich rekenschap te zullen geven van de omgeving en de historie van het dorp op deze markante plek. Ik heb over jaren gevolgd hoe de plannen werden uitgewerkt, ook al ben ik naar het Westen verhuisd en uiteindelijk in Amsterdam neergestreken. Ook mijn familie vertrok na het overlijden van mijn vader in 1985. Naar Hellendoorn, een ander dorp achter de Sallandse heuvelrug. Er werd voorzichtig uitgebreid met behoud van de gradiënt - het verloop van het niveauverschil tussen het laagland en de uitlopers van de heuvels. De dorpskern werd rond de oude brink wel op de schop genomen en samen met de middenstand tot een 'modern en aantrekkelijk geheel' omgetoverd. Maar de heuvelrand kwam er helemaal niet ongeschonden vanaf. In de bossen rond het dorp werd de ene na de andere villawijk uit de grond gestampt. En er kwamen een aantal parken met vakantiebungalows om de aantrekkingskracht van de omgeving voor grote-stadsbewoners te waarborgen. Zoals dat sinds eind jaren vijftig vooral voor Hagenezen het geval was die er met name rond de Braderie in juli hun vakantielusten kwamen botvieren. Dan werd het dorp met hun Nederbeat op stelten gezet, waaraan een streekband als 'Normaal' weer een regionaal getint vervolg gaf.

Veel villa's refereren in hun opbouw aan de typische stijl van dorpsarchitect Loggers door diens leerling en opvolger Van den Bovenkamp steeds keurig aanbevolen. Maar het Holten uit mijn jeugd is in de moderniteit opgelost. Koolhaas bezorgde dat de 'finishing touch' met zijn Geerlinghuis.

Op een enkele uitzondering na. En wel onze eerdergenoemde familiedomicilie aan de westrand van het dorp!

Dat vormt een heel bijzonder verhaal. Vanaf midden jaren zestig tot aan de tachtiger jaren werd het dorp getroffen door een ware kankerepidemie. Er werd verteld dat dit te wijten was aan de asbest afkomstig uit de Eternit-fabriek in Goor. Die asbest werd veel in de woningbouw toegepast, vooral in de vorm van golfplaten. Mijn oom en broer van mijn vader die in de keuterboerderij woonde met zijn gezin, had een klein timmerbedrijf. Hij kwam in zijn werk veelvuldig met die platen in aanraking. Hoe het ook zij, eerst stierf zijn vrouw aan borstkanker en niet lang daarna ook hij aan een andere vorm. Ze lieten zes kinderen achter waarvan de jongste drie nog in de eerste klassen van de lagere school zaten. Twee oudere zussen waren gedwongen de verzorging op zich te nemen. Mijn ouders kregen de voogdij. Maar de twee zussen kweten zich van hun taak. Ze kwamen pas toe aan zichzelf toen alle kinderen de deur uit waren, jaren later. De jongere zus werd zorgverlener en de oudste werd hovenier. Het onderhoud van de keuterboerderij werd hun passie.

Om aan de lockdown van de coronacrisis te ontkomen zijn we met z'n drieën het afgelopen jaar diverse keren naar Holten gegaan om er een vakantiebungalow te betrekken. Al die bungalows lagen op de Borkeld pal ten oosten van het dorp. Even voorbij de in de tachtiger jaren

opgegraven fundamenteën en vestingrestanten van het Marke-kasteel De Waardenborch.

Een van onze verhuurders was de broer van mijn favoriete wielrenner uit de jaren zeventig Henny Kuiper. Henny volgde ik ooit in '78 op de racefiets door Frankrijk in de hoop zijn triomftocht in de Tour van dat jaar te mogen meemaken. Maar Henny eindigde tegen een rotswand met een gebroken sleutelbeen. Voor altijd is hij mijn grote sportheld gebleven. Maar dat zijn familie in Holten over een zomerhuisje beschikte heb ik nooit geweten. Ook al bezorgde ik daar samen met mijn vader toen nog de post op zaterdags in de zomervakantie.

Maar de meeste keren huurde ik een huisje op het bungalowpark van de Van Lindenberg's. Dat park is ooit opgezet door mijn oude jeugdvriend Jacob die daarmee het bedrijf van zijn vader overnam. Het was deze vader die Holten tot een toeristencentrum omtoverde. In de oorlog verwierf hij grote lappen bosgrond op de Borkeld voor de bouw van zomerhuisjes. Later verkocht hij ze weer om dat geld weer in nieuwe om te zetten. De twee kerken in het dorp deden ook een duit in het zakje door elke jaar in de zomer een recreatietent in de wei ernaast te zetten. In die tent werden de kinderen van de toeristen in verschillende leeftijdsgroepen vermaakt. 'Geanimeerd' heet dat tegenwoordig op elk modern vakantiepark. Met op zondag een kerkdienst onder leiding van de teamleider, begeleid door een hammondorgel voor de liturgische samenzang. Een enkel jaar was dat een jonge langharige dominee uit Amsterdam. Die had nog het allereerste homohuwelijk ter wereld - dat van de schrijver Gerard van het Reve - buiten de kerk om had ingezegend. En nu logeerde hij in Holten in de pastorie omdat zijn Holtense collega elders op vakantie was. Ik heb een aantal jaren - eind jaren zestig - me ook zo, als onderbetaalde vakantiekracht, met volle overtuiging ingezet. Zo deed ik op hoe met kinderen van verschillende leeftijden - van peuters tot pubers - om te gaan, wat in mijn studie nog iets theoretisch bleef. Inmiddels vertegenwoordigt het arsenaal aan bungalows dat de Van Lindenberg's hebben vergaard een kapitaal van wel 10 miljoen. Ik liep Jacob na 50 weer tegen het lijf. Hij had in al die jaren in de zomer nauwelijks een vrije dag gehad. Dat gold nu voor zijn twee kinderen die de zaak draaiende hielden. Een aantal jaren geleden dreigde er de klad in te komen. Toen besloot hij doortastend het complex te bestemmen voor de opvang van vluchtelingen. Voor asielzoekers. Ineens hield het hele dorp z'n hart vast. Maar het is er niet van gekomen en de coronacrisis heeft de omzet alleen maar flink opgeschroefd. Rondom het vakantiepark zijn de boerderijen allemaal gerenoveerd in de stijl van Loggers. Er huizen nu gepensioneerden. Of jongere boeren die grote stallen ernaast hebben gezet voor hun bio-industrietjes. De akkers op de essen rond het dorp zijn in monoculturen veranderd. Zoals een enorm veld met zonnebloemen waar vroeger de rogge aan de rulle grond ontsproot als voer voor het vee. In de herfst rende ik altijd met mijn zelfgebouwde bromvlieger over het stoppelveld om zo de oogst te vieren. Hoe lang nog en dan staan er een paar grote windmolens naast

een terrein met zonnepanelen! De westrand van het dorp is nu een groot levendig maar saai bedrijventerrein, goed bereikbaar vanaf de inmiddels flink verbrede snelweg.

Ooit liep de autoweg E8 van Twente naar Rotterdam en omgekeerd pal door het dorp. Ik stak als driejarige een keer pardoos vlak voor een vrachtwagen die dorpsstraat annex verkeersader over met mijn kabouter-kruiwagentje. De overbuurvrouw bracht me hevig ontzet veilig weer terug bij mijn moeder. Nu is de bakker, de slager en de kruidenier opgegaan in een enorme Albert Hein en een Aldi. Gelegen aan een heringericht 'folkloristisch' dorpsplein dat volledig verkeersluw is gemaakt. De daarachter gelegen Kalfsterman's weide voor dorpsvermaak is omgeplaveid in een enorme parkeerplaats. Maar de daarnaast gelegen Oude Begraafplaats is nog helemaal als vroeger. Want cultureel erfgoed, inclusief de praalgraven van de dorpsbaronnen Van den Borch, de Borgia's van de streek. Een groep gebeeldhouwde varkens memoreert op de 'Smitsbelt' aan het dorp als 'keunedarp'. Want ooit was de door de plaatselijke joden beheerde varkenshandel en -slacht de belangrijkste inkomstenbron. En van die luwte wordt nu door Jan-en-alleman lucratief genoten. Dat is dus de manier waarop mijn geboortedorp is gemoderniseerd. Toch heeft stedenbouwkundig architect Hajema voorzichtig woord gehouden.

Dat aanschouwde ik toen ik ook even langsging bij mijn ongetrouwd gebleven nichten. 50 jaar was ik niet bij hen thuis geweest. Gezeten aan het sterfbed van hun moeder was de laatste keer. Toen ik hun huis betrad, stapte ik een tijdmachine binnen. Daar hing nog de oude staande klok uit grootouders tijd. En het gehaakte stuk kant met de boerenfamilie-symbolen. De boerderij was nog helemaal in originele gedaante. Maar in het 'kokhuus' stond de wasmachine en op de deel stond een luxe personenwagen te glimmen van de boenwas. Van de 'bleke' was een moestuin gemaakt en de mestvaalt was getransformeerd in een openlucht-lunchroom. Voor de markante deeldeer van het achterhuis stonden ook nog de walnotenbomen. Maar dat waren nieuw geplante exemplaren. En verderop lag het grasland waarvan nog een flink stuk aan de gezusters toebehoort. Daarover kijk je nog altijd vrij uit over de velden en de bomenrijen waarboven de donkere en helblauwe luchten hun eeuwig wisselspel spelen. En dat allemaal pal aan de buitenrand van het dorp net als vroeger. Om van dat uitzicht te kunnen genieten is bij een verbouwing in de vroegere timmermanswerkplaats een groot vierkant en twee meter hoog raam geplaatst. Want die buitenrand was nog altijd volledig intact. Niet gehinderd door moderne staketsels. Natuurlijk zal hier ooit een eind aan komen en moet het geheel wel in de molen van het vastgoed terecht komen. Maar beslist pas nadat beide zusters dit allemaal niet meer in stand kunnen houden. Al te zeer beperkt door lichamelijk ongemak. Hier zag ik wat Wendell Berry precies bedoelt en mij schoten de tranen van weemoed in de ogen. Verandering is niet te stoppen ook al heeft de dorpsarchitect dat voorlopig keurig weten te reguleren. Ondertussen is onze tijd uitgediend en zullen wij als familie daar vrede mee moeten hebben. Want 'er komen (nu eenmaal)

betere tijden', zoals Boudewijn de Groot al zong. Hoewel de grote vraag is of ze wel beter zullen zijn. En ook voor wie dan wel!

Het boerderijtje ligt aan de rand van het natuurgebied 'De Sallandse Heuvelrug'. Dat is bestempeld tot een op Europese richtlijnen gebaseerd zogenaamd 'Natura-2000' gebied. Rondom die heuvelrug moet de uitstoot van ammoniak wat vrijkomt bij het poepen en pissen van koeien, met 95% worden beperkt. Wij mensen doen dat met de riolering en waterzuivering, maar voor de veeteelt is zo iets nog niet doorgevoerd. In een wijdere omtrek wordt er 70% reductie voorgesteld. Dit alles per 1 januari 2030! Dit betekent dat tegen die tijd alle veeteelt uit het gebied in deze vorm zal moeten verdwijnen. Bedrijven die al honderden jaren bestaan maar inmiddels grootschalig zijn geworden met enorme financiële investeringen om toch aan de eerdere normen te voldoen, zullen moeten worden opgeheven of omgezet naar andere vormen van landbouw. De boeren vinden dit in groten getale niet reëel en haalbaar. Dus is Holten nu het centrum geworden van hevig boerenverzet, zoals ook ooit in de zestiger en zeventiger jaren tegen de verplicht doorgevoerde ruilverkavelingen ten bate van de nu vermaledijde schaalvergroting.

Het gaat aan het superkleinschalige boerderijtje van mijn nichten voorbij. Maar de streek is inmiddels in rep en roer. De boeren schreeuwen om het intrekken van de maatregelen. Zij pleiten ook voor het rigide accepteren dat veeteelt in ons dichtbevolkte en uiterst vruchtbare land een andere kijk op de verandering van de natuur zal moeten inhouden. De heidevelden vergrassen inderdaad en de bosgronden verzuren en ontkalken. Veel dier- en plantensoorten zullen daardoor snel verdwijnen. Maar de boeren vinden dat men dat maar voor lief moet nemen. Of anders ook de andere stikstofvervuilers moet gaan aanpakken. Zoals het wegverkeer, de bouw en de luchtvaart en de olie- en staalindustrie. Met dit natuurgebied als een van de middelpunten staat Nederland voor een cruciale keuze voor enerzijds de uiterst lucratieve boerenbedrijvigheid of anderzijds de natuur in lokale en internationale transitie. Maar de boeren zijn de zwarte piet van het natuurbeleid toegespeeld. Alleen zij worden niet ontzien, maar ineens op hypocriete wijze voor het blok geplaatst op nationale schaal. Daar waar de Europese schaal toch maatgevend zou moeten zijn!. Zij produceren vooral vlees en zuivel voor Duitsland door de plaatselijke voedseltransporteur daar naartoe gebracht. In Duitsland hebben de boeren, veelal minder intensief producerend, nergens last van de knellende Europese richtlijnen omdat het land een aaneenschakeling van natuurgebieden zoals de Sallandse Heuvelrug is.

Ik zie dit als een van de symptomen van het tot staan komen van de modernisering. Of beter gesteld van het tegen zichzelf keren van de moderniteit, aangezet door de tegenkeer van Aarde en Natuur. Een gigantische politieke, maar ook culturele en financiële clash zou het gevolg kunnen zijn. Dat zal dan vragen om een totaal nieuwe invulling van ons huidige bestaan. Van trancemodern naar echt niet regenererbaar postmodern.

Als land, als werelddeel of zelfs als planeet als geheel. Ondertussen had er natuurlijk al lang geleden een begin kunnen worden gemaakt met verplichtstelling van bijvoorbeeld bio-vergassing, waarbij ammoniak tot brandstof wordt omgevormd! En ook door het tijdig toewerken naar vormen van rigoureuus door te voeren extensieve land- en veeteelt! Het PAS-beleid was doorvoor te onbenullig opgezet. In feite door alle partijen tezamen. ¹¹

¹¹ En niet alleen door Henk Bleker, ooit staatssecretaris voor Milieu onder Financiënminister Verhagen in Rutte-II. De PvdA'er Diederik Samson stond aan de wieg van het stikstof beleid. Hij zocht samen met het CDA naar een middenweg die vanaf het begin onmogelijk was. Sharon Dijksma was de staats die dat PAS-beleid in 2014 invoerde. Bleker nam het steeds op voor de boeren als het aan kwam op een keus tussen economie of natuur. Moedeloos geworden werd hij maar lid van het FvD. En daarmee kon ook hij tot zondebok worden bestempeld. Zo viert links het feit dat polderen en neoliberalisme op z'n laatste loodjes loopt.

Bronnen:

Wendell Berry: **World-Ending Fire**; *The Essential Wendell Berry, Selected and Introduced by Paul Kingsnorth*; Counterpoint, Berkeley 2018

Wendell Berry: **The Hidden Wound**; Houghton Mifflin, 1970; Herdruk: Counterpoint, Berkeley, 2010

